

VESELÝ VÝLET®

KRKONOŠE / 46

LÉTO 2016

Poznejte příběhy obrazů, nástěnných maleb, malířů i osudy sbírek umění. Nejen svým obsahem výtvarná díla z rozpětí více než čtyř set let odrážejí historii našich hor. Inspiraci v Krkonoších našla řada známých výtvarníků i těch, kteří tvořili jen pro potěchu a netušili, že jejich dílo jednou vzbudí náš zájem. Řadu nejslavnějších obrazů v originále ani neuvidíme, jsou ve vzdálených nebo nepřístupných sbírkách. Přesto nás těší, že Krkonoše zachycují. Mnohá díla mají dokumentární hodnotu, třeba ani nezobrazují krajinu, ale postavy s vazbou na zdejší kraj. Všechny patří do našeho kulturního dědictví a měli bychom je poznávat i s jejich osudy. Malířské umění někoho inspiruje k vlastní tvorbě, jiné vyzve k návštěvě zajímavých míst. Grafik Stanislav Špelda vyryl a vytiskl na pětibarevném linorytu sám sebe na Bílé louce snad po vzoru slavného obrazu Jana Vermeera Alegorie malířství. Ten sice vznikl v Holandsku, ale je spojený s jednou významnou rodinou z Krkonoš.

Z	Galerie, informační centrum a pension Veselý výlet	str. 2–3
D	Krkonošský národní park	str. 4–6
	Horní Maršov	str. 6–8
A	Janské Lázně	str. 9
	Pec pod Sněžkou	str. 10–13
R	Mapa východních Krkonoš	uprostřed
	Malá Úpa	str. 16–17
	Žacléř	str. 18–19
M	SkiResort Černé hora – Pec	str. 20–21
	Doporučujeme osvědčené služby	str. 22–24
A	Paměť Krkonoš	str. 25–27

*Boris Jirků, Chamtivosti na výstavě v Peci,
výřez, kombinovaná technika, 1988.*

*Tomáš Císařovský, Ledovec a vodopád na výstavě v Peci,
olej na plátně, 2008.*

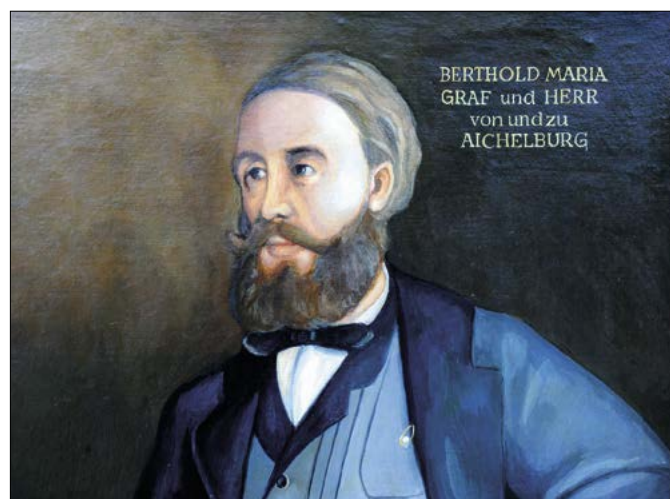
*Aleš Lamr, návrh křížové cesty na Starou horu,
výřez, akvarel, 2000.*

*Květa Krhánková, detail z kaple sv. Barbory v Peci,
výřez, freska, 2005.*

*Zdeněk Petíra, Christoph Gendorf podle dobové mince,
výřez, olej na dřevě, 2012.*

*Zdeněk Petíra, Berthold Aichelburg podle dobové fotografie,
výřez, olej na kartonu, 1995.*

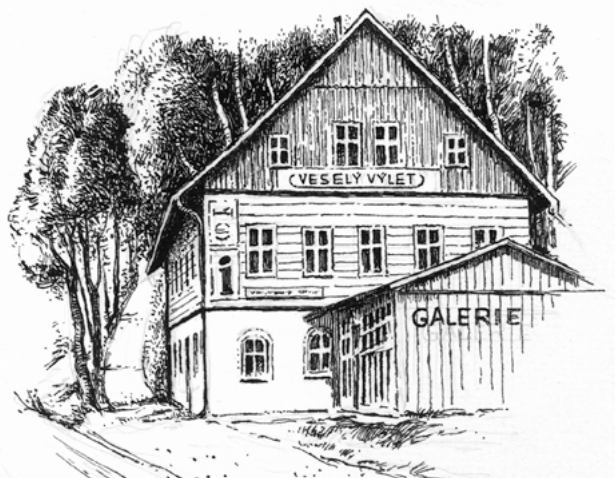
Od svého založení je Veselý výlet spojený s výtvarnou tvorbou. První informační centrum otevřené 7. června 1992 v domě vedle současného Veselého výletu v centru Pece pod Sněžkou mělo v jedné místnosti malou galerii, kde vystavovali přátelé Veselého výletu obrazy, grafiky a fotografie. Od ledna 2000 jsme v nové galerii v Peci představili na samostatných výstavách obrazy současných malířů. Vystavovali Tomáš Cisarůvský, Milan Hencel, Milan Chabera, Boris Jirků, Petr Nikl, Jiří Škopek, Vlasta Třešňák, Lubomír Typlt, Eva a Radim Vejvodovi, Markéta Zlesáková a další. Výstavu obrazů měla v Peci spoluautorka grafického pojetí sezónních novin Květa Krhánková. Velké litografie předvedl Aleš Lamr, oblíbený výtvarník a blízký přítel Václava Havla. Nejen s těmito dvěma autory jsme obrazy, nástěnné malby a fresky dostali do veřejného prostoru, většinou do obnovených sakrálních památek. V pořadí padesátá výstava v galerii Veselý výlet v Peci představuje práce nenápadného, ale nám nejen svou tvorbou blízkého výtvarníka.

Barevné linoryty Standy Špeldy

Vždy nám bylo podezřelé, že se Stanislav Špelda jmenuje úplně stejně jako náš nepoznaný děda, který zemřel na konci války v Malých Svatoňovicích. Nedávno jsme potvrdili příbuzenství, ale naše rodové linie se rozdělily už v 18. století. Standa stál u zrodu Veselého výletu, do sezónních novin připravil desítky linorytů a kreseb, adjustoval stovky děl. Naše spolupráce začala v roce 1988, kdy jsme potřebovali zapaspartovat kopie historických fotografií pro expozici v nové Výrovce. V tehdy omezených službách nebyl kdo. Ještě jako zaměstnanec propagace státního podniku s výrobou vah to Standa zvládl. Některé obrázky visí v boudě dodnes. Po revoluci odjel nabízet váhy na veletrh do Brna. V nové době přijeli výrobci z celé Evropy a jeden Švýcar zvážil na všech přesných vahách v pavilonu stejnou poštovní obálku. Jenom na váze ze Standova podniku vážila jinak. Náš přítel poznal, že je čas se vydat vlastní cestou s možností ručit si za svou práci. Založil ateliér Kvíčala nazvaný podle osady nad Úpící, odkud se už čtyřicet let dívá na panoráma Krkonoš. Jeho hlavní výrobou jsou leporela, obaly a tisky v malých sériích, rámování a paspartování. Přesto mu zbývá čas na volnou tvorbu. Standu známe ze Skupiny úpických výtvarníků, kterou roku 1980 spoluzakládal a dnes vede. Samouk se svou zručností a pilí vypracoval na výborného grafika. Sám si zhotovil nástroje a pomůcky pro rytí a tisk, perfektně zvládá přesný sůltisk až šestnácti barev, jako třeba na linorytu nazvaném *My memory of Thailand*. Vyzkoušel grafické techniky suchou jehlou, lept, mědirytinu, mezzotintu, aktivní grafiku, ale jeho doménou je barevný linoryt. Účastnil se osmdesáti společných výstav, teď konečně vystavuje samostatně. V Peci uvidíte šedesát linorytů rozdělených do čtyř cyklů, tedy užitou grafiku včetně ilustrací pro Veselý výlet, motivy z cest především po jihovýchodní Asii, autorovy fantazie nespávané předlohou. Čtvrtý cyklus obsahuje hlavně stromy a přírodu. Z Krkonoš pochází motiv z Malé Úpy, Zeleného dolu, starého kostela v Maršově nebo lesního hrádku Aichelburg. V létě 1995 na obálku Veselého výletu Standa vyvedl v dokumentačním pojetí kapličku svatého Vavřince se jménem a erbem jejího zakladatele. Po jednadvaceti letech přichází s volnou tvorbou na obálce i ve výstavní galerii.

Výstava Stanislav Špelda Linoryty je otevřená denně v galerii Veselý výlet v Peci pod Sněžkou od 10. července do konce letní sezóny 2016.

Informační centra a obchod s dárky Veselý výlet v Peci pod Sněžkou nebo v Temném Dole usnadní a zpříjemní váš pobyt ve východních Krkonoších. Vypůjčíte si klíče od lesního hrádku Aichelburg i od Muzea Vápenka v Horních Albeřicích. Najdete tu novinky z regionu, bezplatné informační materiály, mapy Krkonoš a okolí, průvodce, pohlednice se známkami, české a německé knihy včetně dětských. Pro sběratele máme turistické vizitky, známky, odznaky, nálepky, štítky na hole a jiné drobnosti. Před cestou domů tu koupíte originální dárky a suvenýry, ob-

Zdeněk Petřa, Galerie Veselý výlet v Temném Dole, kresba tuší, 1994.

rázky, fotografie a oblíbené figurky a loutky Krakonoše, sbírkové kameny, přívěsky, trička připomínající návštěvu Krkonoš. V Temném Dole si můžete objednat kopie dobových fotografií Krkonoš po výběru z našeho velkého archivu. Veselý výlet připravil dárkovou Čokoládu ze Sněžky s výtvarně zpracovanými obaly od několika autorů, které si můžete prohlédnout i na facebooku. Kvalitní česká čokoláda je buď sedmdesátiprocentní, nebo sladká mléčná. Oblíbené jsou krkonošské bylinné, medoviny, čajové směsi a léčivé nápoje. Novinkou je dárkové balení piva Trautenberk vařené na Pomezích Boudách. Široký výběr je v několika druhích přírodní značkové kosmetiky. Vedle běžných informací vám pomůžeme s přípravou programu či výběrem ubytování v údolí pod Sněžkou. Po celou provozní dobu je v Peci pod Sněžkou přístupný veřejný internet. Informační centra doplňují směnárny. Starší vydání Veselého výletu si můžete přečíst na našich webových stránkách, zbylé tištěné nabízíme v Temném Dole.

Galerie Veselý výlet je součástí obou informačních center. Aktuální i minulé autorské výstavy v Peci pod Sněžkou jsou představené na webových stránkách.

Pension Veselý výlet v Temném Dole je obklopený horskou přírodou i kulturními památkami. Hosté s námi konzultují vybraný program, který jim obohatíme o další náměty. Inspiraci přináší i samotný historický dům plný obrazů, fotografií a dokumentů nejen z Krkonoš. Vkusně vybavené pokoje, připojení k internetu Wi-Fi, sauna, vířivka, velká hala s kuchýnkou v moderní přístavbě i bohaté snídaně jsou samozřejmostí. Do pensionu přijíždějí skupiny přátel, kteří stejně jako velké rodiny využívají prostornou halu. Díky spojovací chodbě mezi oběma domy neomezují hlukem další hosty a nikdo neruší jejich zábavu. Před domem zastavují letní i zimní turistické a lyžařské autobusy. Ubytování hosté celoročně zaparkují i na parkovišti u infocentra v Peci. Ceník a informace o nabídce dalších služeb spojených s Veselým výletem najdete na webových stránkách.

Informační centrum, galerie, směnárna a obchod s dárky Veselý výlet v Peci pod Sněžkou čp. 196, tel. 499 736 130. **Informační centrum, galerie, směnárna a pension Veselý výlet v Temném Dole** čp. 46, Horní Maršov, PSČ 542 26, tel. 499 874 298. Jsou otevřeny denně od 8.30 do 18 hodin. Domluvíte se i německy a anglicky. Aktuality najdete i na facebooku Veselého výletu.

Pension Veselý výlet v Temném Dole nabízí ubytování se snídaní ve dvou a třílůžkových pokojích a apartmá, telefonická rezervace v infocentru, podrobnosti o ubytování v pensionu najdete na webových stránkách nebo vám je pošleme na požádání poštou.

E-mail: info@veselyvylet.cz

www.veselyvylet.cz

*Antonín Karel Balzer, Malý Šišák,
výřez, lept, 1794.*

*Antonín Mánes, Pohled na Vrchlabí s Ettelovou papírnou,
výřez, olej na plátně, 1832.*

Krkonošská obrazárna

Sbírka výtvarného umění Krkonošského muzea ve Vrchlabí (KMV) pod Správu KRNP je obsáhlá a má svou vlastní kurátorku Janu Antoňovou, která navazuje na dlouholetou práci kurátorky a výtvarnice Zdeny Novákové. Ve fondu je vedle uměleckého skla, porcelánu a plastik také 517 obrazů s olejovou malbou, 184 akvarelů a 1270 grafik. Zahnuje jediný velký soubor zaměřený na umění s krkonošskou tematikou na české straně. Druhou sbírku výtvarného umění především slezských autorů mají v Krkonošském muzeu v Jelení Hoře. Podstatná část vrchlabské sbírky umění pochází ze tří zdrojů. Krkonošské muzeum ve Vrchlabí vzniklo roku 1883 z popudu zakladatelů Rakouského krkonošského spolku, u zrodu stála i nejvýraznější osobnost té doby Prosper Piette z maršovské papírny. Muzeum se zpočátku zaměřovalo na přírodní vědy. V roce 1892 vzniklo městské muzeum ve Vrchlabí s národopisným pojetím. Spojení obou institucí roku 1920 a příchod ředitele Karla Schneidera o tři roky dříve posílily historicko-umělecké zaměření muzea. Z městského muzea pochází řada významných obrazů například portrétů vrchlabských měšťanů a osobností. Schneider systematicky tvořil uměleckou sbírku muzea. Pro naplnění vize Krkonošské obrazárny kupoval díla soudobých výtvarníků včetně těch ze slezské strany hor. Benno Dlouhy, Katarina Kosack a Fritz Hartmann na ředitelovo zadání vytvořili kopie zásadních děl od mistrů Caspara Davida Friedricha, Quida Mánesa a Ludwiga Adriana Richtera. Kromě přírůstků do sbírky Karl Schneider sledoval i příkladnou podporu místních výtvarníků. Třetím zdrojem muzejního fondu nejen uměleckých děl je konfiskovaný majetek Czernin-Morzinů z vrchlabského a maršovského zámku. Soubor téměř osmdesáti obrazů, grafik a předmětů převzal 13. září 1948 první poválečný správce Krkonošského muzea Emil Flégl. Proč nezískal stovky dalších položek ze zabaveného majetku včetně portrétů krkonošské šlechty, nevíme. Nejspíš vynechal neidentifikované obrazy osobností a Národní kulturní komise je zařadila do „svozu“ mimo Krkonoše. Do vrchlabské sbírky přibýly i další konfiškáty, například šest výborných portrétů z rodiny vrchlabských průmyslníků Wenglerů. V roce 1958 ve zchátralém klášteře Emil Flégl otevřel jako součást muzea Krkonošskou galerii. Kvůli špatnému stavu budovy celou expozici na léta 1967 až 1984 pro veřejnost zavřeli. Teprve před jednadvaceti lety vedle nové historické expozice podle scénáře Miloslava Bartoše vznikla v ambitu kláštera provizorní síň pro autorské a tematické výstavy včetně výtvarného umění. V současné době vytvářený scénář nového Krkonošského muzea pod vedením Pavla Štingla v představené kon-

cepci navrhuje zpřístupnit v prvním patře kláštera stálou Krkonošskou obrazárnu.

Romantický Antonín Karel Balzer

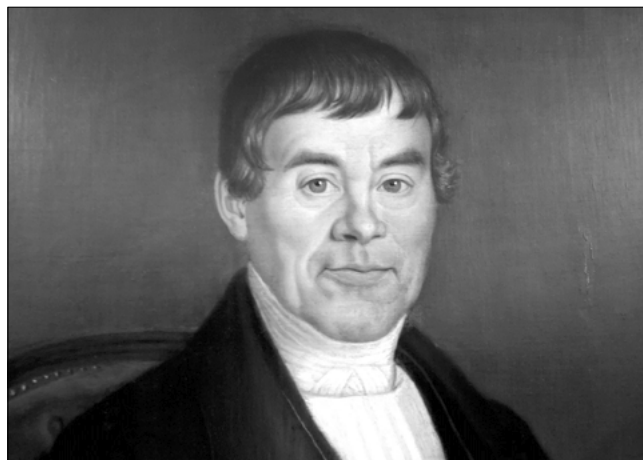
Jan Jiří Balzer se narodil nedaleko Kuksu na dohled Krkonoš. Později se vypracoval na výborného rytce a pražského nakladatele. Jeho syn Antonín se nespokojil s reprodukcemi cizích prací jako otec a vyrostl v prvního skvělého českého výtvarníka inspirovaného krajinou Krkonoš. Studoval umění na akademii ve Vídni a především v Drážďanech, kde se cenila malba romantických scénérií. Krkonoše byly pro Balzera stejně jako o dvě dekády později pro Caspara D. Friedricha nejbližší „divokou“ horskou krajinou. Jeho krkonošské dílo předurčily cesty do hor v letech 1792 až 1794. Antonín Karel Balzer vytvořil skici atraktivních míst, podle kterých vznikl soubor osmnácti kolorovaných leptů. Grafika navozuje atmosféru dávno zmizelých Krkonoš, zobrazuje skalnaté Sněžné jámy, vodopády Úpy v Obřím dole, Pančavu a Labe v Labském dole i Kamieńczyku na severní straně. Ukazuje Sněžku od Bílé louky, Studniční horu, ledovcové jezero Velký Stav a jiné přírodní dominanty. Balzer jistě přispěl k propagaci Krkonoš, stejně přírodní scénérie vyhledávají i dnešní hosté. Subjektivně nejhezčí je pro nás motiv noční krajiny s poutníky u ohně před vyvráceným letitým smrkem s Malým Šišákem v zadním plánu. Už tehdy si Balzerovo dílo oblíbili majitelé vrchlabského panství Morzinové. Na dobových fotografiích interiéru zámku ve Vrchlabí a v Maršově jsou rámované Balzerovy lepty dobře patrné. Některé jsme našli u potomků v nových domovech v Rakousku, ale většinu z jejich sbírky má dnes ve fondu Krkonošské muzeum ve Vrchlabí. Kromě jednotlivých listů je tu do knihy s doprovodnými texty svázaný soubor sedmnácti grafik o trochu větších než formát A3. Osmnáctou grafiku již dávno někdo vyřizl, chyběla i v předávacím seznamu ze září 1948 a nejspíš ji někdo sebral v chaotickém čase po květnu 1945.

Mánesové v Krkonoších

K absolutní špičce českého malířského díla 19. století patří padesát dochovaných prací Antonína Mánesa a jeho dvou synů Josefa a Quida. Především tvorba staršího z bratrů Josefa Mánesa je ve zlatém fondu našeho malířství. Josefovo kalendárium přimalované roku 1866 na středověký orloj v Praze vidí ze všech českých malířských děl určitě nejvíce zahraničních hostů. O to cennější jsou mánesovské práce ve sbírce Krkonošského muzea. Podle dlouholetého pracovníka muzea Miloslava Bartoše nejcennější obrazy sbírky KMV získalo jako konfiškát

Guido Mánès, *Bylinkářka u Sněžných jam*,
výřez, olej na plátně, 1847.

Anonym, *Lékárník a přírodovědec Vojtěch Kablík*,
výřez, olej na plátně, kolem 1830.

majetku vrchlabského lékárníka Machytky v roce 1945. Jak původně Čech, který kvůli možnosti zůstat ve Vrchlabí přijal po říjnu 1938 říšské občanství, získal významné obrazy, nevíme. Ještě za minulého režimu dostalo muzeum ve Vrchlabí nabídku koupit ze soukromé sbírky zásadní krkonošský obraz Antonína Mánesa s motivem návsi v Dolním Dvoře. Než se tehdejší vedení Správy KRNP rozhodlo, obraz z roku 1832 koupila Národní galerie v Praze, kde je většina děl Mánesů včetně těch z Krkonoš. Ovšem to neplatí pro olejovou malbu na plátně Quida Mánesa z roku 1848 zachycující botaničku Kablíkovou s pomocníkem při práci u Sněžných jam. Plátno je ve sbírce Krkonošského muzea v Jelení Hoře. Quido nemaloval objevitelku několika pro Krkonoše nových rostlinných druhů Josefínu Kablíkovou náhodou. Kvůli pohostinnosti její rodiny vděčíme za obrazy Mánesů z Krkonoš. Manžel Josefíny lékárník Vojtěch Kablík byl s Mánesy příbuzný. Přiznal se ve Vrchlabí do zámožné rodiny majitele papírny Ettela a brzy s jeho dcerou Josefínou mohl koupit dům s lékárnou U orla na hlavní ulici. Tady hostil nejpozději od léta 1831 opakovaně Antonína Mánesa a při návštěvách v letech 1840 a 1847 i své synovce Josefa a Quida. Antonín Mánes během vrchlabského pobytu dával na zámku lekce kreslení dceři majitele panství Rudolfa Morzina. Vedle akvarelů z hřebenu hor a oleje Dolního Dvora, namaloval také několik motivů z podhůří v okolí Vrchlabí. Olej na plátně Antonína Mánesa *Pohled na Vrchlabí s Ettelovou papírnou* z roku 1832 Krkonošské muzeum půjčuje na významné výstavy, což zvyšuje prestiž sbírkového fondu. Ten obsahuje také olej se stejným motivem od Augusta Piepenhagena udávaný jako kopie Mánesova obrazu. Vzhledem k tomu, že byli přátelé a Piepenhagen obraz *Pohled na Vrchlabí* dokončil jen dva roky po kolegovi, domnívá se Miloslav Bartoš, že jde o svébytné dílo vycházející ze stejného plenéru. Původně patřil do obrazárny Czernin-Morzinů, do muzea se dostal pod číslem 1536 v září 1948, evidenčně ohodnocený legrační částkou čtyři tisíce korun. Pro příběh Mánesů ve Vrchlabí jsou důležité i zdařilé anonymní malované portréty Josefíny a Vojtěcha Kablíkových, které se do KMNV dostaly nejspíš z původního městského muzea.

Malíř z regionu Alois Seifert

Nejspíš prvním akademicky vzdělaným malířem, který se roku 1829 narodil a celý život pracoval v Krkonoších, byl Alois Seifert z Vrchlabí. Jeho otec Anton měl malířskou živnost a jistě vytvořil řadu dnes anonymních sakrálních a portrétních obrazů. V jeho době nebylo obvyklé díla na zakázku signovat, proto neznáme autory většiny starších obrazů

z krkonošských kostelů. Po dokončení pražské akademie malířského umění Alois Seifert převzal otcův vrchlabský ateliér. Vedle volné tvorby, ve fondu KMNV je například malba *Starý mlýn v horách*, vytvořil řadu děl pro obživu. V muzeu jsou jeho portréty měšťanů, velký obraz *Panna Marie Růžencová* namaloval pro kostel ve Velké Úpě a podobný pro starý kostel v Maršově. Jen z fotografií známe jeho původně bohatě řezaný rám s figurami nahrazující boční oltář. Zachované plátno s životním příběhem Panny Marie z roku 1852 je bohužel poškozené a v jednom místě protřené. Od maršovské farnosti získal Seifert roku 1876 další zakázku za 189 zlatých. Na čtrnáct kovových desek namaloval pašijový příběh křížové cesty na Starou horu v Temném Dole. Všechny jsou zničené nebo ztracené. Až loni jsme získali první fotografii jednoho zastavení. Pro střelecký spolek ve Vrchlabí Alois Seifert pravidelně maloval olejovými barvami na dřevěné desky střelecké terče. Jedny sloužily pro střelbu a jsou provrtané velkými kulami, jiné dostali vitéřové střeleckých klání. Muzeum má sedmačtyřicet malovaných terčů, svérázných uměleckých děl. Pro „královskou střelbu“ 16. června 1861 Seifert namaloval terč s motivem města Vrchlabí připsaný vítězi nebo účastníku střelby místnímu děkanovi Antonu Mahrle. V podobném stylu a ke stejnému dni je nesignovaný působivý motiv pěti pašeráků, na které v horách číhá za kamenem ukrytá finanční stráž s puškami. Tehdy se zboží vysoko vyrovnané na krosnách pašovalo běžně ze Slezska, proto se mohl malíř inspirovat v Krkonoších. Nerozstřílený terč je často využívaný jako ilustrace k příběhům o pašerácích, z pochopitelných důvodů ani v pozdější době nevznikly fotografie tohoto řemesla.

Bohatý fond výtvarného umění KMNV umožňuje kurátorům pořádat zajímavé výstavy. Například minulou zimu v ambitu kláštera připravili spolu s badatelem historie lyžování Alešem Sukem hezkou výstavu *Lyžující umělci s díly malířů a milovníků Krkonoš* Oty Bubeníčka, Františka K. Hrona, Františka Cíny Jelínka, Josefa Jíry a dalších. Pod Správu KRNP patří také Krkonošské muzeum v Jilemnici s kořeny v 19. století a vlastním fondem výtvarného umění. Vedle „pozůstalosti“ po majitelích jilemnického zámku hraběcí rodině Harrachů je tu sbírka rodáka z Podkrkonoší Josefa Kavána. Téměř sto děl krajináře studovaného na akademii u profesora Julia Mařáka umožnilo muzeu vytvořit samostatnou Kavánovu galerii. Letos na jaře v Jilemnici uspořádali Kavánovu velkou výstavu doplněnou zápůjčkami dalších děl a Správou KRNP vydanou monografií. Vzhledem k obsáhlosti fondů Krkonošského muzea se můžeme těšit na další výstavy umění s vazbou na naše hory.

www.krnapp.cz

*Jiřík z Řásné, obrazová mapa s Maršovem,
fotokopie, po roce 1576.*

Nejstarší vyobrazení Maršova

Horní Maršov byl založen jako lánová obec při nejstarší kolonizaci východních Krkonoš. Zatím první nalezená písemná zmínka pochází ze zápisu starého 550 let. Český král Jiří z Poděbrad přenechal panství Žacléř Hanušovi z Varnsdorfu, který „hamr v Kalné Vodě s rudou železnou v Maršově“ pronajal roku 1466 Matesovi Behmerovi. Vznik horské obce můžeme i bez dokumentů posunout nejméně o 150 let dříve, kdy pověření úředníci rozdělili zdejší panenskou půdu při první kolonizaci kraje. Vedle jiných výkladů s velkou pravděpodobností lokátor Mareš nebo Marša po sobě na začátku 14. století zanechal asi třicet vyznačených lánů pro nové osadníky a jméno Maršov. O tři století později roku 1609 na nich hospodařilo devětadvacet sedláků, dalších čtrnáct na lánech v Lysečínách a dokonce čtyřicet v Alberčicích. Jeden lán zůstal v Maršově ve správě vrchnosti a později panství, které jej poskytlo místní farnosti. Na tomto pruhu obhospodařované půdy vysoko nad řekou Úpou na „zimní straně“ Maršova vznikl již roku 1568 dřevěný kostel se hřbitovem. Právě začala dřevařská kolonizace, rostl počet obyvatel i význam Maršova jako přirozeného centra východních Krkonoš. Převratnou dobu výstižně zachytilo nejvýznamnější a přitom krásné malířské dílo z období kolonizace, kterému říkáme Nejstarší obrazová mapa Krkonoše. Přestože dokončení malby odborníci odhadují po roce 1576, podle zápisu v trutnovské kronice Simona Hüttela už 21. října 1569 její pravděpodobný autor Jiřík z Řásné (snad s přispěním kronikáře Hüttela) přijal za čtyřtydenní zeměměřičské práce v Maršově platbu 82 zlatých. Tedy rok po stavbě prvního maršovského kostela. Malíř se při tvorbě na hory díval jakoby svrchu od jihovýchodu, proto nejlépe zachytil oblast mezi Maršovem a Černou horou. Na pravém břehu Úpy v úseku mezi přítoky Lysečinského a Modrokamenského potoka namaloval jen čtyři domy. I na jiných místech zobrazil především k těžbě dřeva a rud určené stavby, a také objekty správy území včetně kostelů v Černém Dole, Lánově a ve Vrchlabí. V Maršově dřevěný kostel chybí, na levém břehu řeky je vymalovaný a popsán jen tzalhaus, tedy úřad celnice. U něho tři dřevařští pacholci odstraňují od břehu špalky plavené pro potřebu stříbrných dolů v Kutné Hoře. Obraz je plný života a je zábavné pozorovat hemžení v našich horách před 440 lety. Unikátní výtvarné dílo s nebyvalým množstvím informací objevil a identifikoval v soukromé sbírce ve Frankfurtu nad Mohanem teprve v roce 1936 historik umění Heinrich Kohlhaussen. Brzy se obrazová mapa dostala do muzea ve Vratislavi a prošla dílnou restaurátorů. Ředitel Krkonošského muzea ve Vrchlabí Karl Schneider poznal výjimečnost nálezu a v roce 1937 získal fotokopie a barevné diapozitivy. Tím pro nás zachránil alespoň

*Zdena Nováková, obrazová mapa s Maršovem,
olej na kartonu, 1995.*

informace obsažené v obraze z 16. století. Od obléhání „Festung Breslau“ na konci druhé světové války je totiž originál neznámý. Stále zůstává malá naděje, že se obrazová mapa objeví. Nyní můžeme obdivovat povedenou kopii. Historik a bývalý ředitel Krkonošského muzea Miloš Bartoš přetlumočil v mapě uvedených čtyři sta třicet místních jmen, poznámek a možný význam namalovaných objektů. S dochovaným fotomateriálem po svém předchůdci Schneiderovi připravil podklad pro výtvarnici Zdenu Novákovou, která v roce 1995 dokončila malbu věrné kopie. Rekonstruovanou Nejstarší mapu Krkonoše si můžeme prohlédnout v expozici Krkonošského muzea ve Vrchlabí nebo i s podrobným komentářem v druhém vydání stejnojmenné publikace vydané Správou KRNAP.

Malby ve starém kostele

Příchod dřevařů z Alp stejně jako místní obyvatelé vyznávali protestantskou víru formovanou Martinem Lutherem. Protestanté postavili původní dřevěný a na jeho místě v roce 1608 dokončený zděný renesanční kostel Nanebevzetí Panny Marie. Od roku 1987 jsme se postupnými kroky snažili nejstarší autentickou užívanou stavbu v horách zvaných Krkonoše zachránit (též VV 30/ 2008 a 44/2015). Završení obnovy kostela vyžadovalo hodně řemeslné a výtvarné zručnosti. Například retuše výmalby, tedy doplnění chybějících částí na více než osmdesáti procentech plochy, potřebují stejný um jako tvorba nových vzorů. Při restaurování omítek i movitého vybavení jsme se o památce mnohé dozvěděli. Stěny kostela po dokončení roku 1608 pokrývaly na velké ploše renesanční především figurální malby. Potom byly překryté dalšími vrstvami a uvnitř je ve vlhkém prostředí rozpouštěly soli. Na nyní odkryté renesanční vrstvě zbyly barevné, především červené a černé skvrny. Jen na několika místech se shodou okolností fragmenty původní malby zachovaly. Zajímavé setkání s tvorbou předchůdců zažila restaurátorka Lucie Bartůňková. Vysoko na levé straně presbytáře nastříkala na očištěnou renesanční vrstvu omítky vodu a najednou se z hloubky vynořil jednoduchými tahy namalovaný obličej. Po vyschnutí opět zmizel ve zdi. Lucie našla brzy vysvětlení pomíjivého obrazu. Při výstavbě kostela v tomto místě ve zdi zůstala kapsa pro uložení stavebního lešení. Výmalbu provedli krátce po jejím zazdění a v ještě mokré omítce před čtyřmi sty lety nechtěně vytvořili odolnější fresku. Lucie nám ukázala skrytou tvář ještě několikrát, zůstane zachycená na fotografiích a my víme, že je v kostele stále s námi. Pod jižní emporou vpravo za hlavním vchodem už při restaurátorském průzkumu na podzim 2003 našli Kateřina Krhánková a Michal Šrůtek renesanční malbu Arma Christi,

*Neznámý autor, Arma Christi ve starém kostele,
nástěnná malba, kolem 1608.*

*Neznámý autor, pasačka krav,
kresba rudkou, kolem 1608.*

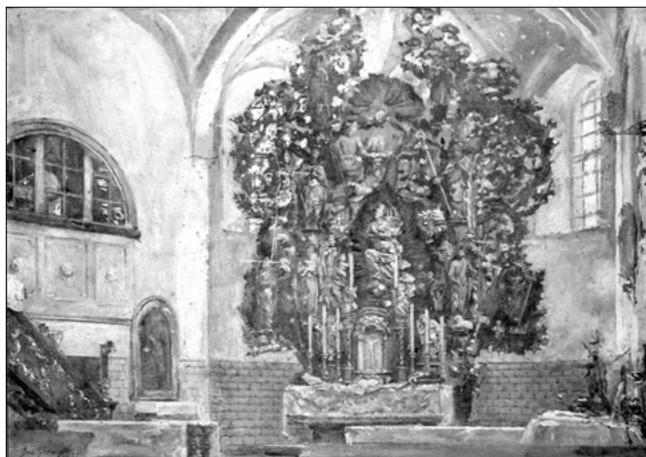
tedy předmětů připomínajících utrpení Krista. Můžeme rozeznat důtky a sloup, u kterého byl bičován. Na hlavici sloupu sedí kohout, aby zakokrhoval, až svatý Petr Ježíše zapře. Nejvýraznějším fragmentem malby je vršek žebříku, který posloužil k přibití Krista na kříž. Těšili jsme se na další prvky pašijového příběhu, jako jsou trnová koruna, kopí, kladivo, kříž či hřeby, ale ty už v okolní omítce nezůstaly. Zato vpravo pod vítězným obloukem ze spodních vrstev vystoupil anděl, aby přidržoval baldachýn barokní nástěnné malby nejspíš obepínající dávno ztracený obraz v rámu. Jeho kolega na druhé straně odpadl i s omítkou při poslední havárii střechy. Restaurátoři obnovili výmalbu kostela do podoby z roku 1880, jak ji provedl Wenzel Franz z Vrchlabí. Z toho nechali vystupovat objevené renesanční a barokní malby a také tři plochy s četnými grafity, která malovali nebo vyryli stavitelé a hlavně uživatelé kostela v rozpětí čtyř století. Nakonec nás nejvíc zaujal drobný obrázek odkrytý v omítce za zbylou konstrukci zničených varhan. Menší kresba možná představuje blechu, větší pasačku s vysokou čepicí a vztyčeným bičem vedoucí dvě krávy. Nejprve jsme si mysleli, že přední zvíře má tři páry nohou, ale po dočištění malby jsme poznali uprostřed dlouhé struky vemene. Červenou rudkou jsou v kostele provedené pouze zápisy a kresby z období výstavby kostela, tedy do roku 1608. Proto nejspíš pasačku s krávami namalovalo děcko při návštěvě staveniště kostela. Tým okolo hlavní restaurátorky Magdy Bodanské odkryl nejspíš nejstarší dochovanou dětskou kresbou v regionu.

Klenot úpského údolí

Po prohrané bitvě domácí šlechty na Bílé hoře v listopadu 1620 začala postupná rekatolizace Čech. Z Maršova uteklo kvůli náboženskému přesvědčení v roce 1622 přes Albeřice do Slezska nejméně dvacet rodin i s farářem Zachariasem Schmidtem, který tu působil už během stavby nového kostela. Z doby protestantů se nedochovaly písemné dokumenty, ani nevíme, jestli byl kostel od počátku zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie. Zato nám tu zanechali právě zrestaurovanou kamennou křtitelnicí s vytesaným letopočtem 1572 na dřívku. Je nejspíš nejstarším předmětem v údolí Úpy. V novém maršovském kostele jsme objevili schované původní dřevěné viko s výjevem křtu, které jsme znali z dobových fotografií křtitelnice. Polychromovanou plastiku Ježíše Krista a Jana Křtitele zrestauroval Jiří Kobr. Křtitelnicí užívali při křtu mnoho tisíc dětí z kraje pod Sněžkou dlouhých 327 let. Poslední pokřtili ve starém kostele Rosu Pohlovou narozenou 7. ledna 1899. Její dcera Helena Müllerová je nyní nejstarší obyvatelkou Maršova a věříme, že se zúčastní slavnostního znovuoctvení kostela. Prvním křtěným dítětem

v novém kostele byl Rudolf Richter z hospody na náměstí, o jehož synovci Klausovi vyprávíme na jiném místě těchto novin.

Přeměna evangelického na katolický kostel přinesla řadu změn, které vyvrcholily na konci 17. století. Při obnově jsme zjistili například zvýšení věže o celé patro v roce 1690. Nejspíš ve stejné době do presbytáře přibyl klenot úpského údolí, raně barokní oltář z některé mistrovské slezské dílny. Po vstupu do opraveného kostela nevnímáte restaurované omítky, podlahy, lavice, dveře, okno oratoře, nástěnné malby, grafity, protože nespustíte zrak z oltáře. Pěťadvacet let čekalo jedenáct svatých jako ve vězení v temném depozitu. Měli na sobě špinu, přes pravé zlato a stříbro dva obyčejné nátěry, drolila se jim polychromie, chyběly prsty i atributy. Nejvíce šrámů utrpěli sv. Josef a sv. Petr při nedobrovolné cestě do starožitnictví na Národní třídě v Praze a následném pobytu v policejní vyšetřovně. Akademický sochař Dan Talavera po průzkumu nejprve zrestauroval svatého Pavla, snad proto, že se tak jmenuje starosta. Když nám sochu na podzim 2009 předvedl v podobě, jak vypadala před třemi stovkami let, viděl náš úžas. Po restaurování šesti soch včetně ústřední Panny Marie práci převzal restaurátor Tomáš Pejřil. Při nekonečném čištění rozložitě architektury oltáře odhalil malbu horské krajiny na centrální desce, původní vrstvy plátkového zlata a stříbra i skutečnost, že se skládá ze starší a novější části. Nejvíce nového zlata použil na boční košaté rozviliny, stříbro zase na obláčky, na kterých stoupá do nebe Panna Marie. Podle několika dochovaných dobových fotografií především z archivu Veselého výletu spolu s řezbářem Jiřím Kobrem doplnili už dávno ukradené poletující anděly, světlohoše, klečící anděly z oltářní desky a další detaily. Při tvorbě replik andělů si posteskli, že tak vychrtlé figurky raného baroka ještě nedělali, znali spíš mladší, buclaté. Po dokončení složitě zabezpečovacího systému se konečně všichni svatí s andělským doprovodem začali letos v červnu postupně vracet do svého kostela. Nad centrální sochou Panny Marie se vznáší Svatá Trojice, tedy Otec Bůh s Ježíšem držící zlatou korunu a Duch Svatý v podobě stříbrné holubice. Nejvýš stojí svatí Vít a Jan Nepomucký, uprostřed patroni české země Václav a Vojtěch, dole zleva svatí Petr, Josef, Jan Křtitel a Pavel. Úplně nahoře je prázdná konzole nejspíš pro dvanáctou sochu, ale tu nezachytila ani nejstarší známá fotografie oltáře od doktora Lahmera z roku 1901. Oltář i křtitelnice jsou za optickou závorou, kdyby se opakoval rok 1991 a některý svatý se v rukou nenechavců vypravil na výlet mimo Maršov, bude stejně jako IT mimozemšťan volat domů a policisté si pro něho přijedou.

Josef Frenzel, oltář ve starém kostele,
tempera na kartonu, 1925.

Zpřístupnění starého kostela

Při slavnostním otevření kostela 12. srpna v 16.30 bude starosta Pavel Mrázek děkovat restaurátorům, řemeslníkům, architektům, památkářům, farnosti, svým předchůdcům a místní samosprávě za odvahu přijmout zničený kostel do vlastnictví a následně podporovat obnovu. Za finanční příspěvky poděkuje Josefu Czernin-Kinskému, památkářům z Trutnova, Hradce Králové, Ministerstvu kultury a především norským partnerům za zásadní financování z Norských fondů. Završenému dílu požehná páter Jan Rybář, s kterým jsme roku 1987 stáli v chátrající památce a nevěřili ve víc, než zažehnání zkázy. Dokončení kompletní obnovy chráněné památky je završení třicetileté pouti plné obav o naše kulturní dědictví, okamžiků naděje, pocitů zoufalství, víry v tvůrčí sílu a neskrývané radosti na závěr. Starý kostel Nanebevzetí Panny Marie je největší cenností všech obyvatel horské obce Horní Maršov, o kterou se chtějí podělit s návštěvníky východních Krkonoš. Už dávno jsme si vytkli čtyři hlavní cíle. První tři jsme dokázali naplnit, tedy zachránit kulturní památku, obnovit církevní a občanské obřady a přivést sem kulturní program vysoké kvality. Ještě mezi opadanou omítkou tu vystoupili Dan Bárta, Iva Bittová, Petr Nikl, Vlasta Redl, Spirituál Kvintet, Jiří Stivín, Trabant, operní pěvkyně a pěvci, velké sbory, divadla, interpreti renesanční i alternativní hudby a mnozí další. Naplnění posledního úkolu je na vás, návštěvnících úpského údolí, abyste měli touhu se do areálu starého kostela podívat a nechat na sebe působit jeho atmosféru. My pro zpřístupnění nového turistického cíle uděláme vše potřebné. Je připravené dostatečně velké parkoviště u hostince Na kopečku, opravili jsme přístupové cesty včetně historického kamenného schodiště z roku 1844. V informačním centru v areálu bývalé fary přeměněné na Dům obnovy tradic, ekologie a kultury – DOTEK si od 13. srpna v sezóně denně můžete vypůjčit klíč a navštívit hlavní prostory obnoveného kostela.

Mirek Malý, Starý kostel,
linoryt 2009.

Maršovská pověst bratří Grimmů

Ekologické středisko SEVER pro vás v informačním centru v bývalé fáře připravilo nejen vícejazyčný tištěný průvodce po kostele, ale i navazující programy vhodné především pro rodiče s dětmi a školní skupiny. Vůbec jsme netušili, že slavní vypravěči pohádek bratří Grimmové zapísali právě před dvěma stoletími v letech 1816 až 1818 také příběh z Maršova v Krkonoších. Vyprávění objevené nedávno Jiřím Kulichem začíná v roce 1614. Nedaleko skály zvané Harfa pásla jedna děvečka z Maršova dobytek a nalákala další děti k tajemnému místu. Zajistě nám nemohla uniknout spojitost mezi nalezenou kresbou pasačky krav v kostele ze stejné doby. Najednou obě historická sdělení získala novou váhu. Podle průvodcovského a badatelského listu (přeloženého také do polštiny) se z DOTEKu můžete vydat po cestě za pověstí bratří Grimmů. Protože se skála Harfa nedaleko Modrokamenné boudy s poklady i strašidelným správcem zavřela už před čtyřmi sty lety, zavede vás dvoukilometrový okruh spolu se šesti pohádkovými dětmi do bližšího Vodovodního údolí. Cestou si vyzkoušíte hry tehdejších pasaček dobytka, poznáte přírodní i kulturní památky a dojdete k velké jeskyni. Budete se muset rozhodnout, stejně jako děti v roce 1614, jestli vstoupíte dovnitř.

Maršovská pouť 2016

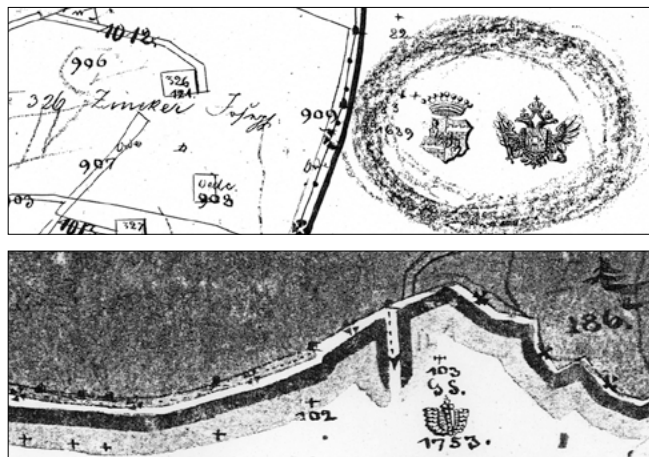
V pátek 12. 8. – starý kostel Nanebevzetí Panny Marie

- 13.00 zahájení odpoledního programu, občerstvení a program pro děti v areálu fary
- 13.30 vystoupení pěveckého sboru Berthold
- 14.00 koncert hudebního seskupení **Hradišťan s Jiřím Pavlicou**
- 15.30 vernisáž výstavy k 550. výročí první zmínky o Maršově v prostorách bývalé fary, prohlídka fary
- 16.30 **znovuotevření kostela** s požehnáním pátera Jana Rybáře, prezentace obnovy
- 18.00 koncert kapely Nezmaři

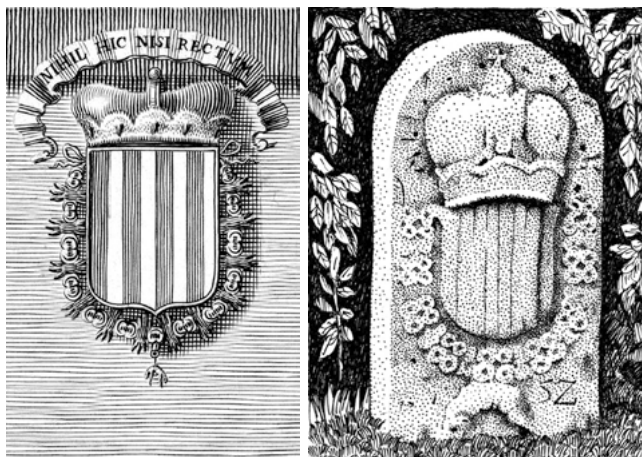
V sobotu 13. 8. – Maršovská pouť na náměstí

Od 11 hodin do noci stánky s řemeslnými výrobky a s občerstvením, pouťové atrakce, v 11.00 slavnostní zahájení, v 11.30 maršovský příběh v podání místních občanů, 13.00 odpolední program s divadlem a muzikou, 18.30 kapela Jablkoň a ve, 20.30 slavná kapela Tony Ducháček & Garage, 22.00 další hudební program. Na všechna vystoupení je vstup zdarma. Pouťové atrakce pro děti budou v Maršově již od středy 10. 8. 2016.

www.hornimaršov.cz

František Soukup roku 1841 v indikační skice načrtl u Zrcadlových bud dnes ztracený mezník č. 83 z roku 1689 s císařskou orlicí a erbem Morzinů.
A u trojmezí Janské Lázně - Bolkov - Černá Hora schwarzenberský kámen č. 103.
Do Janských Lázní vrácený mezník vyvedl v pérové kresbě den po osazení Stanislav Špelda.

Kámen se zlatým rounem

Stával tu lázeňský třípodlažní dům čp. 47 a dlouho se mu říkalo Villa Stark podle rodiny majitele, které patřily další tři domy v okolí. Třeba sousední Villa Sanssouci, s kavárnou, kde si při návštěvě tohoto zákoutí Janských Lázní dáte stejně jako před sto lety kávu. Po válce Villu Stark přejmenovali na Bílý kříž, a do jejího lokálu se chodilo, když už jinde zavřeli. Až demolice domu zajistila občanům požadovaný noční klid. Na planýrce vysadili tůje a vedle umístili sochu pionýrů. Snad aby se pijanům pomstili. Jenže kamennou alegorii té doby někdo hloupý stloukl, až upadla hlava i kusy údů. Skončila odložená na dvoře centrální kotelny, a jestli ji nezničí, bude opracovaný kámen připomínat příběh celé epochy. V místě Bílého kříže a na okolních pozemcích nyní vzniká lázeňský park. Odpoledne 4. června 2016 sem přibyl jiný kámen s příběhem.

Ještě v osmnáctém století neexistovaly pozemkové mapy a sousedé si průběh hranice mezi sebou museli pamatovat. Na významné body umístili mezníky. Mezi jednotlivými pozemky sedláků a chalupníků stačily neopracované kameny s jednoduchým křížkem. Velké majetky, jako třeba panství Vlčice s Janskými Lázněmi, měly na významných bodech dovezené kameníky připravené pískovcové mezníky. Jejich osazení v terénu provázal rituál, jeden se podle dochované zprávy z nedalekého Žacléře konal 29. dubna 1778. Úředníci odměřili vzdálenost a slovně popsali polohu hraničního kamene. Do vykopané díry nasypali kovářský popel a sklo. Po usazení mezníku vyzvali jednoho měšťana, aby před všemi seřezal prutem osmiletého syna. Po výprasku „na pamětnou“ mohl až do konce života dosvědčit polohu mezního kamene. Úředníci odměřili polohu dalšího bodu a nastoupil jiný otec s devítiletým synem. Tak to šlo celý den. V Janských Lázních malé kluky vysvobodil od kruté praxe geometr 4. třídy Franz Soukup. Roku 1841 provedl s pomocníky zaměření katastru obce Černá Hora a zanesl do mapy přesné hranice mezi všemi parcelami. Do pracovní verze mapy nazývané indikační skica stabilního katastru zapsal i jména jednotlivých majitelů, a protože byl zdatným kreslířem, přesnými tahy zaznamenal vedle čísel i podobu hraničních mezníků panství Vlčice, Maršov a Vrchlabí. Poznámky už nepřenesl do čistopisu pozemkových map, které nejen v oblasti Černé Hory platí dodnes. Fyzické zaměření pozemků tehdy proběhlo stejným způsobem v celém rakouském mocnářství.

Pohled do indikační skici z oblasti Janských Lázní v Národním archivu v Praze nás před třiceti lety přiměl projít hranice panství a zdoku-

mentovat zakreslené mezníky. Jenže předchozí doba nepřála pevnému vlastnictví, hranice pozemků nikoho nezajímaly a většina mezníků zmizela. Přesto jsme s kolegou Antonínem Tichým na hranici někdejšího panství Vlčice řadu mezníků našli, ale žádný z těch velkých. Dnes jsou i ty malé většinou zasazené bez kontextu v zahrádkách zlodějů, kteří sousedům vypráví pohádky o záchraně hraničních kamenů před jistým zničením. Ještě v roce 1999 si dva pěkné kousky datované 1777 vyrypl dokonce tehdejší velitel hraniční policie. V osmdesátých letech jsme nakonec čtyři velké mezníky panství přeci jen našli. Jsou zazděné v líci omítky v někdejším zámku Valdštejnů v Rudniku, přeměněném na tehdy známý pivovar J. A. Kluge Hermannseifen. Dva z nich posazené vedle sebe mají erb s osmi pruhy, knížecí korunu a zdobně vytesané nejvyšší vyznamenání udělované Habsburky Řád zlatého rouna. Hned bylo jasné, že jsou to kameny z hranice vlčického panství z doby stoletého působení Schwarzenbergů. Podle letopočtu 1752 jsme určili za zřizovatele mezníků Josefa Adama Schwarzenberga. Zařídili jsme jejich zapsání mezi chráněné kulturní památky. Při pochůzce na hranici mezi Bolkovem a Černou Horou v roce 1987 mi jeden chalupář vyprávěl o odvozu „patníku se znakem“ snad do Lázní Běláhrad. Teprve v říjnu 2010 jsme našli hledaný kámen v zadní části parku u tamějšího zámku. Běláhradský učitel Bohumil Menec sem umístil mezníkovou sbírku. Nejspíš neznal původ kamene se zlatým rounem a chybně připsal erb majitelům zdejšího panství Schaffgotschům.

Jan Adolf Schwarzenberg založil po příchodu do Krkonoš roku 1675 lázně s termálním Janovým a Černým pramenem (více VV 34/2010). I proto město pozvalo k příležitosti zasazení prvního stromu do vznikajícího lázeňského parku v jedenácté generaci přímého potomka zakladatele lázní Karla Schwarzenberga. Krátce před tím městské zastupitelstvo Lázní Běláhrad odsouhlasilo vydání mezníku se zlatým rounem do Janských Lázní. Tak v sobotu 4. června mohl kníže, od roku 1991 také nositel Řádu zlatého rouna, odhalit domů vrácený hraniční kámen s letopočtem 1752.

Informační centrum Janské Lázně najdete v dolní stanici kabinkové lanovky Černohorský Express. Je otevřené denně v zimě od 8.30 do 17.30. Tel. 499 875 186, e-mail: info@janske-lazne.cz

*Klaus Richter ukazuje boží muka
na malbě Friedricha Iwana z roku 1927.*

Obraz z radnice

Jeden z nejkrásnějších obrazů namalovaných olejovými barvami na plátno v údolí Úpy visí v kanceláři starosty města Pec pod Sněžkou. Zobrazuje Malou a Velkou Pláň v brzkém předjaří v raním slunci pronikajícím do centra Pece úzkou štěrbinou úpského údolí. Nad horskou obcí ční ledem zalitá Studniční hora. Pec pod Sněžkou má sice od roku 1948 ve svém jméně nejvyšší český vrchol, ovšem Studniční hora rozervaná ledovcovými kary tvoří hlavní scénérii tohoto krásného místa. Malíř pečlivě namaloval rozptýlené horské domy, v předním plánu vynikají zeleně vyvedené dnešní pension Doulík, dětská ozdravovna Růženka a již zaniklá kamenná boží muka mezi nimi. Stála v místě původní chalupy čp. 173 Johanna Brauna, stržené velkou povodní v červenci 1897. Téměř sedmdesátiletý hospodář se snažil ze stavení vyvést dobytek, ale jeho tělo našli po čase až v Bohuslavicích za Trutnovem. Nedatovaný obraz je signovaný významným krkonošským malířem, grafikem a kreslířem Friedrichem Iwanem. Přestože se narodil v srpnu 1889 ve slezském podhůří v Kamenné Hoře, jeho tvorba zahrnuje především krkonošské motivy. Pět let studoval na Královské škole umění ve Vratislavi u krajináře Carla Ernsta Morgensterna, od roku 1910 na Akademii výtvarných umění v Berlíně. Patřil mezi oblíbené meziválečné autory, jeho kolorované grafiky se dostaly i na pohlednice. Maloval v plenéru, řadu motivů našel v Malé Úpě, v Peci především v Modrém a Obřím dole, také na Vysokém Svahu. Žil v Jelení Hoře, ale z tvorby je zřejmé, že v údolí Úpy pobýval často. Našel tu věrné přátele.

Při zásadním jednání s urbanisty o dalším vývoji Pece pod Sněžkou v dubnu 2008, kdy byly na stole žádosti investorů na povolení mnoha stovek rekreačních bytů v celkové hodnotě přesahující čtyři miliardy korun, sehrála malba Friedricha Iwana zajímavou roli. Při diskuzi o nastavení pravidel starosta Alan Tomášek ukázal za svá záda na plátno s harmonickou krajinou: „Podívejte se na ten obraz, tohle nás zavazuje k opatrnosti“. Snad i proto se masivní výstavba lokalit Velká Pláň, Zelený Potok a Prostřední Výsluní zatím vyhnula. Jak se jeden ze zásadních obrazů Friedricha Iwana dostal do kanceláře starosty? S přispěním pamětníka Klause Richtera se nám podařilo objasnit příběh uměleckého díla.

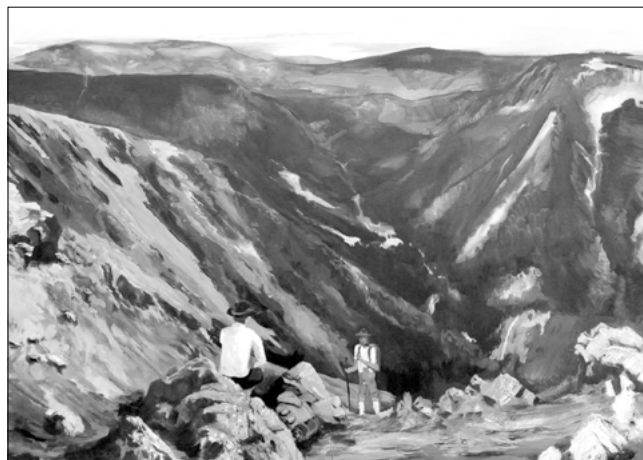
*Friedrich Iwan, Kaple na Vysokém Svahu,
grafický list, před 1925.*

Na místní poměry rozlehlé a rovné místo kolem soutoku Zeleného a Lučního potoka si dlouho kvůli ohrožení povodněmi netroufl nikdo obsadit. Teprve kolem roku 1830 tady postavil první chalupu čp. 527 Johann Zinnecker, po něm tu hospodařili Meergansové a Dixové. Dcera Wenzela Dixe Regina si v listopadu 1881 do chalupy s již novým čp. 177 přivedla Johanna Adolfa z protější straně, kde dnes stojí dětská ozdravovna Karkulka. Měli čtyři děti, chovali dobytek, vyráběli máslo a sýry, ale život jim změnila noc z 29. na 30. července 1897. Rozvodněný Zelený potok z jedné a Luční potok z druhé strany ukrajoval postupně louku, až proudy vody začaly podemílat chalupu stojící uprostřed. Adolfovi viděli zkázu domu souseda Brauna, na nic nečekali a utekli jedinou schůdnou, dnes zeleně značenou turistickou cestou na Zelené návrší. Chalupa sice povodeň přestála, ale louka jako hlavní zdroj obživy se změnila v kamenité řečiště.

V téže době se Franz Richter stejně jako otec Engelbert a bratr Berthold vyučil krejčovinu, ale byl podnikavější než oni. Viděl do Pece přijíždět stále více letních hostů, tak toho využil. Jeho rodnou chalupu čp. 162 ve Velké Úpě také ohrožovala povodeň 1897. Franz ale věřil v dobře provedené regulační práce na Lučním a Zeleném potoce a proto v roce 1906 od Adolfů koupil dům čp. 177 v problematickém místě i s velkým pozemkem. Dnes je na těchto parcelách pro lyžařský areál důležité parkoviště Zelený Potok. Franz Richter se v srpnu 1907 oženil s Češkou Žofií Valáškovou od Jaroměře. Přivést si v pětadvaceti letech ženu odtamtud nebylo v té době vůbec běžné. Sophie, jak ji v německy mluvícím prostředí říkali, se ukázala být výbornou hospodyní. Louku po povodni obnovili, ale hlavní obživu nepřinášelo horské hospodářství, ale restaurace a pokoje pro hosty. K chalupě přistavěli prosklenou verandu s nápisem Trautenauer Bier und Böhmische Küche, tedy trutnovské pivo a česká kuchyně. Během čtyřiceti let provozu najímali hlavně české kuchaře i personál. A dařilo se jim dobře. V roce 1914 k chalupě přistavěli třípodlažní dům s šestnácti pokoji pro hosty. Jakmile po Velké válce začali opět do Pece proudit hosté, Sophie a Franz dokončili v roce 1925 nový hotel Grünbach - Zelený Potok. Přibýly hostinské pokoje i sál s velkou restaurací. V lednu 1908 se jim narodila dcera Marie, a protože neměli další děti, adoptovali ze smíšeného česko-německého prostředí stejně starou Marii Baudischovou.

Friedrich Iwan, Richterovy boudy, grafický list, před 1925.

Kateřina Holá, Alegorie donátorů kaple Panny Marie, olej na plátně, výřez, 2015.

Pro odlišení ji říkali Berta. V září 1927 se v novém hotelu Zelený Potok konala velká svatba. Devatenáctiletá Marie Richterová si brala o šestnáct let staršího místního učitele Adalberta Hofera. Jestli byla jeho žáčkou, zatím nevíme. Otec s matkou jim nechali postavit na zdejší poměry honosnou vilu s krásným výhledem na Malou a Velkou Pláň se Studniční horou v pozadí. Dnes dům čp. 232 nad sídlem Horské služby o krásný výhled přišel kvůli vysokým stromům. Jako svatební dar novomanželé dostali obraz, který Friedrich Iwan namaloval na zápraží jejich nového domova. Nejspíš nebyli překvapení, protože věděli o mnohaletém přátelství Franze Richtera s tehdy již známým krkonošským výtvarníkem. Hotelier Richter také tvořil, nejčastěji akvarely. Neznáme žádnou jeho malbu, tak nemůžeme posoudit případný vliv mistra Iwana na přítele amatéra.

Všem lidem okolo obrazu z roku 1927 válka změnila život. Kvůli politické situaci učitel Adalbert Hofer spáchal už v květnu 1938 sebevraždu. Kronikář Josef Šourek popsal z výpovědi svědků patnáct rodin z Pece, které v krizovém roce 1938 veřejně sympatizovaly s Československou republikou. Byl mezi nimi také Franz Richter. Přesto musel se Sophii v červnu 1946 i s Marií Hoferovou a jejími dvěma dcerami nastoupit do transportu směřujícímu do ruské okupační zóny. Friedrich Iwan po vyhnání do Německa přišel o svou životní malířskou inspiraci. Svatební obraz zůstal v domě nevěsty a jako konfiskát připadl radnici. V hotelu Zelený Potok se Franz a Sophie ještě setkali s národním správcem číšníkem Václavem Homolkou, který do Pece přišel v červnu 1945 z Kladna. Co si mohli česky povědět, nevíme, ale hned po převratu v únoru 1948 Homolka hotel odevzdal pracujícímu lidu. Kromě zotavovny ROH tu bylo od 11. února 1950 kino pro 180 diváků a zároveň společenské centrum Pece. Hotel Zelený Potok vyhořel v zimě 1962. Zůstala jen část domu z roku 1914, po přestavbě slouží pro apartmánové bydlení. Předloni vedle přibyla milá hospoda vedená sběratelem obrazů z Krkonoš Petrem Hromátkou. Některá díla má v lokále s dalšími dobovými předměty vystavená.

Schovanka Berta Baudischová se roku 1933 provdala za Emila Richtera do hotelu na maršovském náměstí. Jejich syn Klaus (též VV 43/2015) při vyprávění o nevlastním dědečkovi Franzu Richterovi ze Zeleného Potoka zmínil obraz od Friedricha Iwana. Byl rád, že zůstal nepoškozený a mohl si v kanceláři starosty plátno po sedm-

desáti letech opět prohlédnout. Tradiční rod z východních Krkonoš dnes připomíná jméno luční enklávy Richterovy boudy, kde měli hospodáři z Velké Úpy stejně jako v Alpách seniště a letní salaše.

Kaple s donátory

Ignaz Berger narozený 12. března 1842 byl jistě velmi zbožný muž. Jeho víra ovšem prošla těžkými zkouškami. Žil s rodinou v chalupě čp. 20 založené roku 1798 vysoko na Předním Výsluní ve Velké Úpě. Kromě tradičního zemědělského hospodaření pracoval na stavbách v okolí. V pozici políra, tedy žádaného stavebního mistra, řídil tesařské i zednické práce. S první ženou Barbarou měl pět dětí, ale tři zemřely předčasně. V prosinci 1874 skonala i manželka. Tehdy hospodář nemohl zůstat sám, proto si našel o jedenáct let mladší Theresii, která mu porodila další děti. Jenže z prvních šesti tři zemřely. Můžeme se jen domnívat, jak zlomovým okamžikem byl 2. únor 1885, kdy v den svých druhých narozenin skončil synek Adolf. Možná, že právě tehdy se Ignaz Berger rozhodl vykonat zbožný čin a postavit u veřejné cesty v rohu své louky kapličku zasvěcenou Panně Marii. Využil dovedností a drobnou stavbu vyzděl z místního neforemného kamene. Hrubé omítky umíchal z vápna a písku vynešeného na zádech nosičů z řeky Úpy. Zručný tesař Ignaz otesal trámy na krov i střešní latě pod šindelovou krytinu. Ve štítu v omítce vymodeloval své iniciály IB s letopočtem 1885, aby bylo jasné, kdo žádá o boží požehnání. Po dokončení kapličky se Bergerům narodilo dalších pět dětí a žádné předčasně nezemřelo. Poslední Adalbert přišel na svět den před Vánocemi 1895, když bylo otcí 53 let. Později po smrti Ignaze Bergera v září 1910 převzal chalupu a také péči o tátovu kapličku. Když musel v srpnu 1946 navždy odejít z rodného kraje, stal se donátorem kapličky poslední tradiční hospodář Velké Úpy Friedrich Kneifel se svou rodinou z chalupy čp. 30. K místu měli vedle duchovního také osobní vztah. Manželka Ludmila Kneifelová se narodila jen kousek odtud a dřevař Friedrich byl spřízněný s rodinou Bergerů. Nejstarší dcera Ignaze a Barbary Bergerových Wilhelmina, která se jako první dožila dospělosti, byla první manželkou tatínka Franze Kneifela, tedy něco jako nikdy nepoznaná Friedrichova nevlastní matka. Díky péči se kaplička zasvěcená Panně Marii vyhnula zkáze, které postihla jiné opuštěné sakrální stavby,

*Alois Seifert, Panna Marie Růžencová z Velké Úpy,
olej na plátně, výřez, asi 1853.*

pro nové osadníky „bez minulosti“. Kaplička na Předním Výsluní pokojně zestárla, až potřebovala po sto třiceti letech opravit.

V poslední době se tu na Štědrý den scházejí lidé z chalup celého Výsluní. Minule si popřálo k Vánocům přes sedmdesát sousedů, mezi nimi i Renáta Haisová, vnučka Friedricha Kneifela. Je milé, jak sama říká, že se o kapličku nestará už jen její rodina, ale hned několik obyvatel Výsluní. Noví lidé tu konečně zapouštějí kořeny. Společně iniciovali opravu kaple, přispěli vlastními prostředky i zajištěním grantu na opravu památek. Majitel drobné stavby město Pec pod Sněžkou poskytl hlavní finance. Kaple má novou šindelovou střechu, restaurátorskými postupy opravenou venkovní a hlavně vnitřní omítku. Podle objeveného zápisu za oltářem interiér naposledy upravil v červenci 1930 malířský mistr Johann Salwender s pomocníkem Franzem Dlouhým. Restaurátorka omítek Jitka Rolečková dochovanou, ale poškozenou výmalbu po pětaosmdesáti letech obnovila. Provedla očištění, dvojité odsolení zábalem buničiny, zafixování a doplnění omítky. Konečnou podobu zajistily retuše a rekonstrukce původní výmalby včetně zlatých hvězdiček na modrém stropě. Jediným nepůvodním prvkem v kapli byly dveře. Ústřední motiv výmalby posloužil jako předloha pro zhotovení nových dvouvrstevných zasklených různě barveným sklem. Na střední tabulce jsou pískováním připomenuti hlavní donátoři kapličky v průběhu let, tedy Ignaz Berger, Friedrich Kneifel a město Pec pod Sněžkou. Tým okolo Veselého výletu se rád na opravě kaple Panny Marie podílel.

Kateřina Holá je nejspíš první studentkou malířství na Akademii výtvarných umění v Praze, která pochází z údolí Úpy. Proto jsme absolventku třetího ročníku požádali o vytvoření malby na plátně jako příspěvek současné generace k výzdobě kaple. Kateřina je zaměřením krajinářka, zvolila tedy motiv Obřího dolu, na který z vrcholu Sněžky shlížejí dva zbožní horalé Ignaz Berger a Friedrich Kneifel. Ten při natáčení filmu Jakou řečí mluví Pánbůh v létě 2000 v kapličce odříkal český a německý otčenáš. Nebude trvat dlouho a stále se zdokonalující technika nám umožní na dveře kapličky umístit digitální záznam ke stažení této pasáže dokumentárního filmu režiséra Pavla Štingla. Poutník se potom pomodlí ve svém jazyce spolu s před deseti lety zesnulým Friedrichem Kneifelem. Na malebné klidné místo nad Velkou Úpou se vydejte už nyní, nejen opravená kaplička stojí za vidění.

*Alfred Meissner, Velká Úpa,
stropní malby v kostele, 1933.*

Ježíš žehná Velké Úpě

Vrcholem práce pro malíře je tvorba do veřejného prostoru, kde dílo vidí mnoho očí. Nejnavštěvovanějšími galeriemi světa jsou sakrální stavby. V katolických kostelech bývají malovaná zastavení křížové cesty, oltářní obrazy, připomenutí svatých, vzácné alegorie s vyobrazením donátorů. Nikdo neodnese fresky a nástěnné malby, které ovšem ohrožuje chátrání stavby. Páter Josef Kubek se narodil v červnu 1903 ve východních Sudetech nedaleko městečka Králíky. Krátký čas byl kaplanem v Trutnově a už v devětatdacetiletých 28. srpna 1932 převzal samostatnou farnost Velká Úpa s více než dvěma tisíci farníky. Při svém mládí plný energie inicioval celkovou úpravu interiéru kostela Nejsvětější Trojice. Navrhl přestavbu oltáře i zadání nástěnných maleb především na stropě v lodi a presbytáři. Provedením farnost pověřila teprve triadvacetiletého Alfreda Meissnera ze Šumperka. „Uměleckého a kostelního malíře“ nepochybně vybral páter Kubek, protože jeho rodiště je od ateliéru mistra Meissnera stejně daleko, jako Velká Úpa od Trutnova. Malíře s jeho bratry malířskými pomocníky ubytoval v pensionu čp. 121 na Prostředním Výsluní ve zbožné rodině Aloise Sagassera. Kostel na více než půl roku zaplnilo z trámů a prken stlučené lešení omezující hojně navštěvované bohoslužby. Během nich na strop nebylo přes podlahu lešení vidět, proto všichni čekali, až uvidí dokončenou výmalbu. To nastalo v lednu 1934 a zajisté všechny upoutal výjev Ježíše Krista žehnajícího realisticky namalovanému historickému centru Velké Úpy. Kromě kostela poznáváme faru, tehdejší poštu s hostincem, dům rodiny Bönsch z Luční boudy, zaniklou Adolfovu brusírnou dřeva a vpravo nový hotel Radium. Stejně realistické jsou malby Boha a klanících se andělů na stropě v presbytáři. Právě tuto část Meissnerova díla nejvíce ohrožovalo zatékání střechou v padesátých letech. Na dalším motivu Ježíš ukazuje místnímu chlapci a dívce cestu do kostela na vysokém kopci. Výjev na první pohled připomíná vrchol Sněžky s kaplí a cestu od Obří boudy. Zajímavé je vyobrazení kamenného milníku na okraji cesty s kótou 22 km, což náhodou představuje vzdálenost mezi kostely ve Velké Úpě a v Trutnově.

Zároveň s novou výmalbou Josef Kubek zorganizoval přestavbu hlavního oltáře. Rozebraný původní přestěhovali do sálu hotelu Fischer, dnes hostinec Úpa, kde vznikla provizorní truhlářská,

*Erich Fuchs, Sekáči u Kozích hřbetů,
nástěnná malba v Luční boudě, výřez, 1940.*

*Erich Fuchs, Pastýř u Scharfovy boudy nedaleko Luční boudy,
lept, výřez, 1929.*

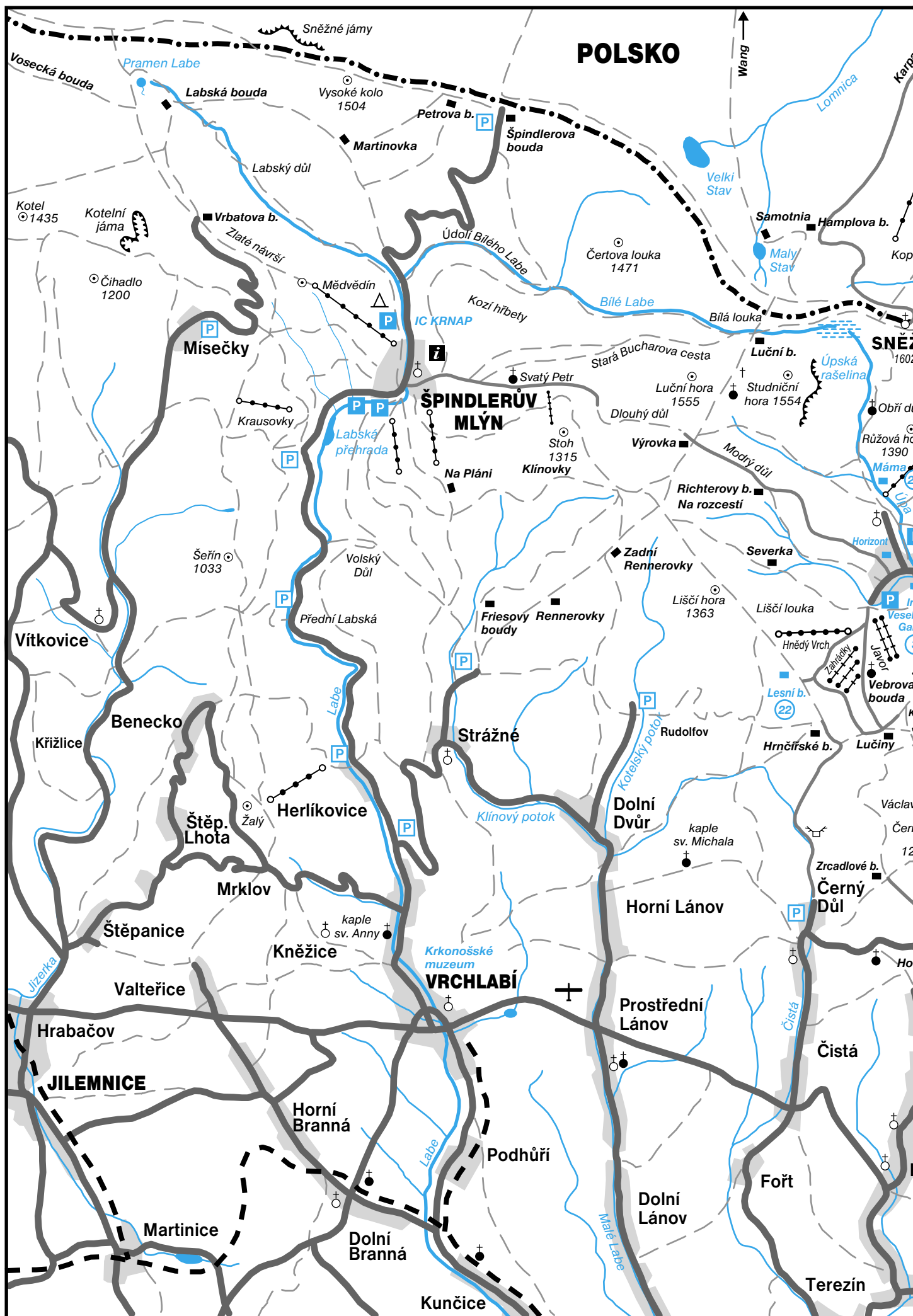
řezbářská a maliřská dílna. Ústřední sousoší Boha, Krista a Duha Svatého se posunulo výše nad nově přidané antické sloupoví. Do architektury oltáře byly začleněny sochy českých světců Václava a Jana z Nepomuku, které před tím stály mimo. Nově vytvořená křídla oltáře zalcnila původní výmalbu s evangelisty přinášejícími farníkům Písmo svaté. Při pozorné prohlídce můžeme posoudit styl malby předchozího výtvarníka. Jestli to byl také jako tvůrce obrazů původní křížové cesty z roku 1853 vrchlabský absolvent výtvarné akademie Alois Seifert, se můžeme jen domnívat. Na novou výzdobu kostela ve třicátých letech přispěli farníci, ale i četní hosté a příznivci Velké Úpy. Na přestavbu oltáře největší díl peněz dala rodina Johanna Brauna, který zahynul při povodni roku 1897 v osadě Zelený Potok. Nový oltář získal požehnání od pěti kněží s připomenutím sto let narození jeho ženy Pauliny Braunové, kterou před proudy povodně zachránil příbuzný a pozdější starosta Pece Franz Dix. Ochrana farníků Ježíšem Kristem nevydržela dlouho. Spolu s farářem Josefem Kubkem museli třináct let po slavnostním představení výmalby kostela s motivem Velké Úpy svou obec opustit. Když teď poslední z nich zavítají do starého domova, vždy v kostele zvednou oči k malbě Alfreda Meissnera z osudového roku 1933. Ježíš stále drží ochrannou ruku nad horskou obcí, i když venku je jiná, než před sedmdesáti lety.

Folklorní motivy v Luční boudě

Společně s Luční boudou shořely po nestoudném mnichovském verdiktu evropských mocností z 1. na 2. října 1938 generacemi se sbírané obrazy, grafické listy, pamětní knihy s kresbami hostů, fotografie a další památky nejstarší krkonošské boudy. Během let 1939 a 1940 Bönschovi z Velké Úpy postavili dnešní Luční boudu a přes složité období začátku války s nedostatkem stavebního materiálu, pracovníků i financí do projektu zahrnuli reprezentativní výzdobu. O nástěnné malby požádali tehdy nejpovolnějšího výtvarníka Krkonoš, skvělého kreslíře a grafika Ericha Fuchse. Narodil se v únoru 1890 sice v Magdeburgu, ale od devatenácti let pravidelně navštěvoval Krkonoše, až se na slezské straně hor usadil trvale. Před první světovou válkou studoval v Lipsku Akademii pro grafické umění u profesora Adolfa Kolbeho. Až po smrti učitele o třicet let později se dozvěděl, že anonymní dárci, který mu léta přispíval na studia,

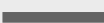
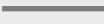
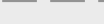
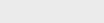
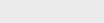
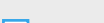
byl právě jeho profesor. Nejspíš na jeho doporučení se zaměřil na vytváření grafických souborů s motivy pracujících lidí. Jeho cyklus Slezský lid dokončený roku 1935 obsahuje 260 grafických listů. V Krkonoších zachytil všechny činnosti i běžný život horalů v prostých boudách, jakoby tušil, že takové výjevy navždy zmizí. Neznáme žádný fotografický soubor se stejným obsahem, jaký mají Fuchsovy skvělé grafiky. Proto jsou jeho horalé na hřebenech Krkonoš při pasvě dobytka, sklizení sena, kejdování, stloukání másla, výrobě horských sýrů, opracování šindelů či svážení dřeva na saních často používány ilustracemi v publikacích a na výstavách. Na řadě obrázků poznáme Modrý důl a další samoty v okolí Pece. Ovšem největší obraz od Ericha Fuchse už vidělo mnoho tisíc návštěvníků v Luční boudě. V dolní chodbě s kamennou podlahou vpravo za vstupem je několik metrů široký výjev tří sekáčů trávy v sedle mezi Luční horou a Kozími hřbety. Nástěnná malba je nejspíš nejznámější veřejně přístupný obraz v Krkonoších. I po šestasedmdesáti letech od vzniku má šmrnc, a radujeme se, že nebyl ve veřejně přístupném prostoru poškozen. Místy prostupuje spodní vápenný nátěr, vidíme drobné praskliny v omítce, opakované nátěry okolních stěn někde zasahují do malby, ale jinak zůstal relativně v dobrém stavu. Většinu hostů Luční boudy je ukrytá jiná nástěnná malba v přízemí v dnešním pivovaru s produkcí piva Paroháč. V této někdejší jídelně Erich Fuchs vymaloval horskou taneční zábavu s devíti tanečními páry a lidovou kapelou. Barvy už nejsou syté, ale postavy v téměř životní velikosti nám dávají představu, jak měly vypadat malby v dalších místnostech Luční boudy. Postavy horského nosiče, skláře, dřevaře, tkadleny či horalky s máselnicí už tehdy nebyly realizované a můžeme si je prohlédnout jen v autorských návrzích publikovaných v knize Miloslava Bartoše Příběh Luční boudy. Dotisk od jara prodávají přímo na boudě, v infocentrech Veselého výletu a Správy KRNP, která úspěšnou knihu vydala. Erich Fuchs se z polských Krkonoš vystěhoval až v roce 1948, o jedenáct let později se mu podařilo získat z Varšavy větší část své grafické tvorby. Jeho práce jsou zastoupené ve sbírkách regionálních muzeí. Před pěti lety Správa KRNP vydala pěkně provedený soubor reprodukcí šestatřiceti grafických listů Ericha Fuchse v nákladu 1500 kusů. I tak nepodepsaná nástěnná malba ve vstupní hale Luční boudy zůstává nejvýraznější autorovou prací.

www.pecpodsnezkou.cz

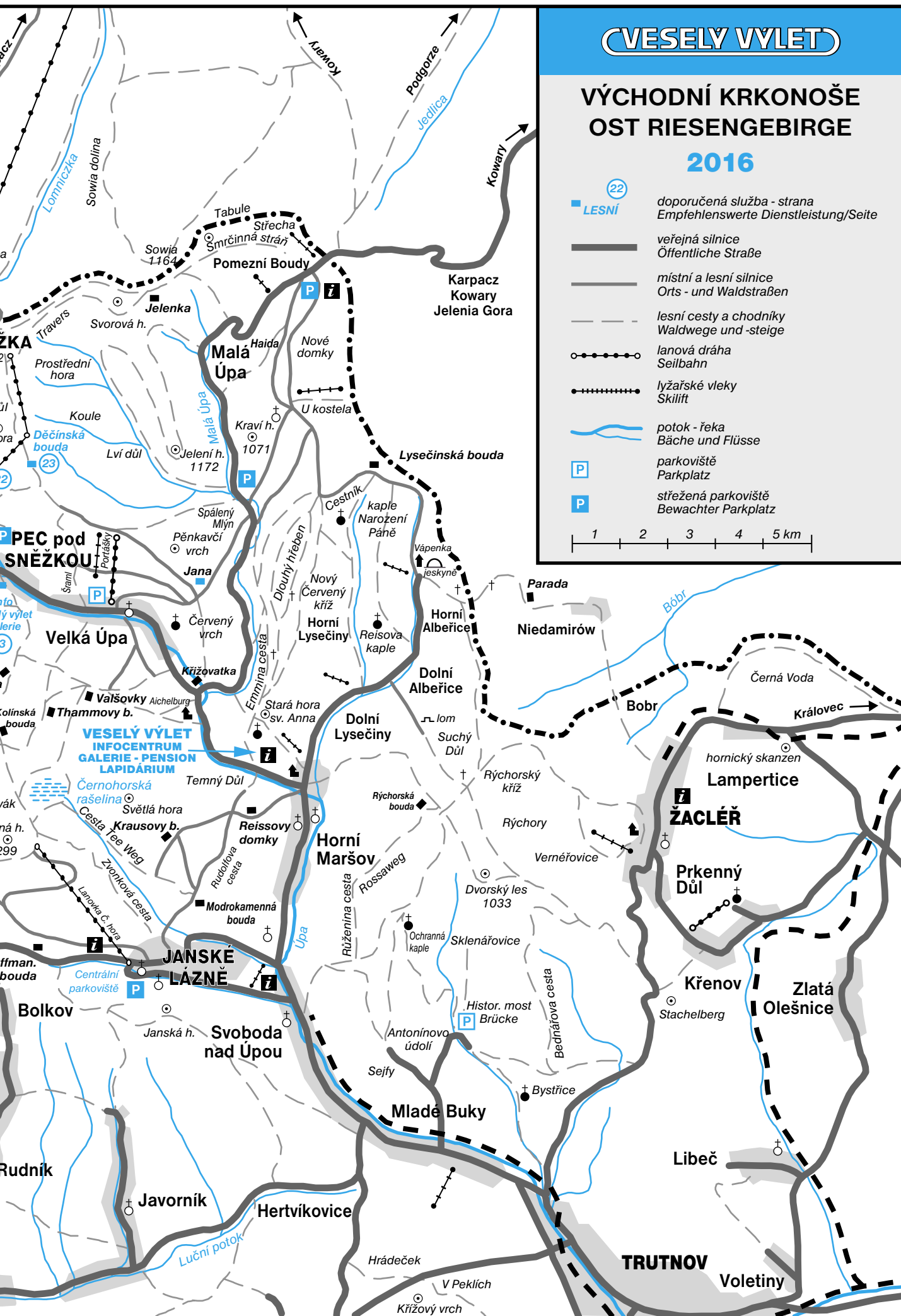

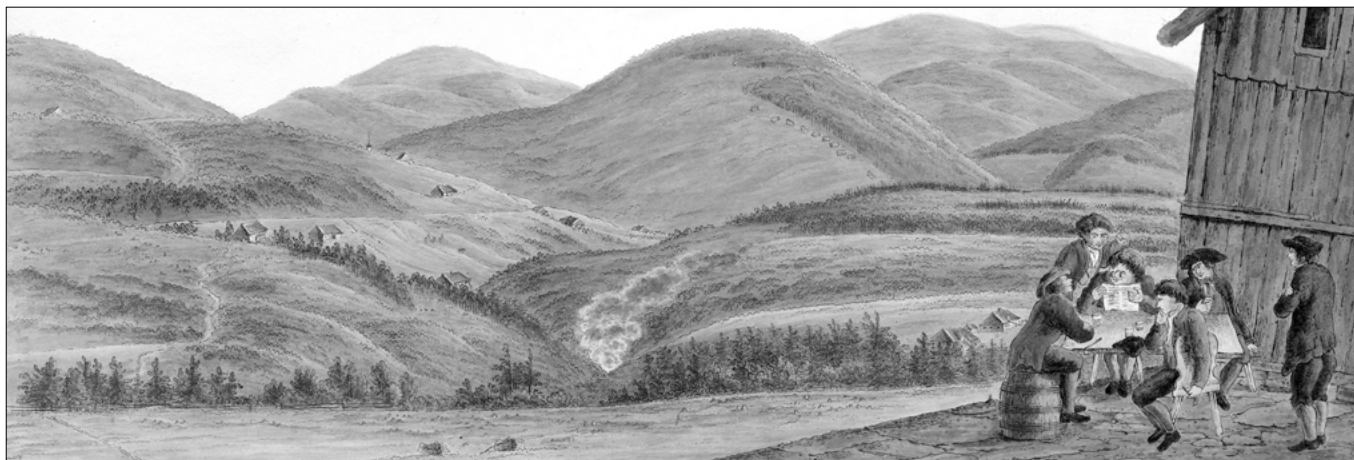
VÝCHODNÍ KRKONOŠE OST RIESENGBERGE

2016

- **LESNÍ** doporučená služba - strana
Empfehlenswerte Dienstleistung/Seite
- veřejná silnice
Öffentliche Straße
- místní a lesní silnice
Orts- und Waldstraßen
- lesní cesty a chodníky
Waldwege und -steige
- lanová dráha
Seilbahn
- lyžařské vleky
Skilift
- potok - řeka
Bäche und Flüsse
- parkoviště
Parkplatz
- střežená parkoviště
Bewachter Parkplatz

1 2 3 4 5 km

Friedrich August Tittel, Pohled v Malé Úpě na české hory (s dýmem od mlířů v Černé Vodě), výřez, litografie, po roce 1815.

Přišli před 450 lety

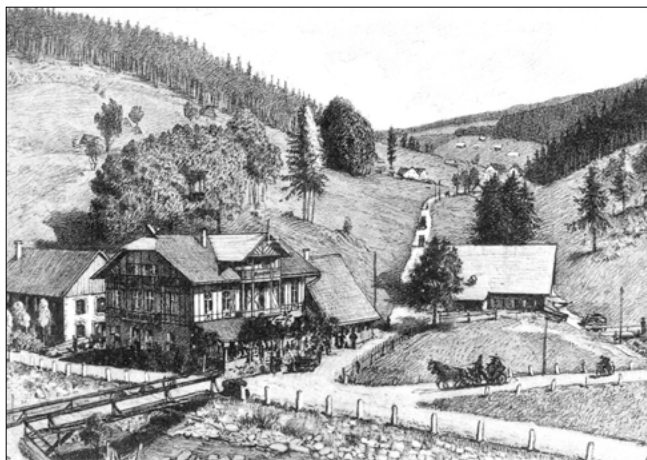
Horské osady v Krkonoších vznikaly živelně jako luční ostrůvky uprostřed lesů. Nejdlehlší obydlenu „pasekou“ je od 16. století Malá Úpa. Ze všech směrů sem vedou cesty přes rozsáhlé lesy. Kolonisté se tu trvale usadili před 450 lety. Přišli jen na pár let kácet a plavit dřevo pro klenot koruny české Kutnou Horu a většinou zůstali i přes odpor císařských úředníků, kteří je sem pozvali. Na návrh velkého krkonošského kolonizátora Christofa Gendorfa přišel do Trutnova roku 1555 purkrabí z Brandýsa Mikuláš Wachtel. Přijal funkci nejvyššího lesmistra nad trutnovskými lesy, jak se říkalo oblasti mezi Dvorem Králové a Sněžkou. Gendorf zemřel v srpnu 1563, ale stihl lesního správce poučit, jak dolům a hutím v Kutné Hoře s roční produkcí okolo tří tun stříbra zajistit potřebné dřevo z povodí horní Úpy. Wachtel se sešel 27. dubna 1566 s lesnickými odborníky Hansem Gaudenem a Paulem Laghnerem z Tyrol. Vybrali místa pro těžbu, dohodli příchod prvních padesáti tyrolských dřevařů včetně dvou mistrů a jednoho výrobce seker. Zahájili velký dřevařský projekt, jehož dopad je patrný dodnes.

V polovině 16. století nebyl největším městem Tyrolska Innsbruck, ale Schwaz se stříbrnými doly. Po Vídni druhé nejvýznamnější místo Rakouska potřebovalo především pro hutě mnoho dřeva. Jedním z míst, odkud se nejpozději od roku 1412 plavilo divokým korytem řeky, je uprostřed lesů schovaná horská obec Brandenburg. Než stříbrné doly ve Schwazu roku 1565 ochromila ekonomická krize, mělo zkušenost s plavením dřeva už několik generací zdejších hora-lů. V letech 1562-1566 zasáhla Schwaz a okolí morová rána, zemřelo šest tisíc lidí. Krize a nemoci usnadnily úředníkům císaře Maxmiliána II. nábor zdejších holzknechtů pro pracovní cestu do císařských lesů na severu českého království. Jedním z mistrů na plavení dřeva byl Christoph Jeher z Brandenburgu. Podle zprávy uložené v kutnohorském archivu z 3. července 1566 s ním dorazilo do Krkonoš třicet dřevařských pacholků a hned začali s kácením lesa a stavbou klauasy, tedy přehrady pro plavení dřeva v Malé Úpě. Teprve nedávno jsme porovnáním jmen z alpské vesnice Brandenburg s nejstaršími dokumenty z horní Úpy našli rodová jména několika zakladatelů Malé Úpy. Jistě to byly rody Marksteiner, Pfluger, Gschwandtner a možná i Hintner. Teprve podle dokumentů ze začátku 18. století můžeme rodiny přiřadit k jednotlivým lokalitám. Je zajímavé, že tato čtyři jména dodnes běžná v Brandenburgu se v roce 1722 vyskytovala v nejstarší části Malé Úpy v Latově údolí. O kus níž dokončili 3. května 1567 první klauasu.

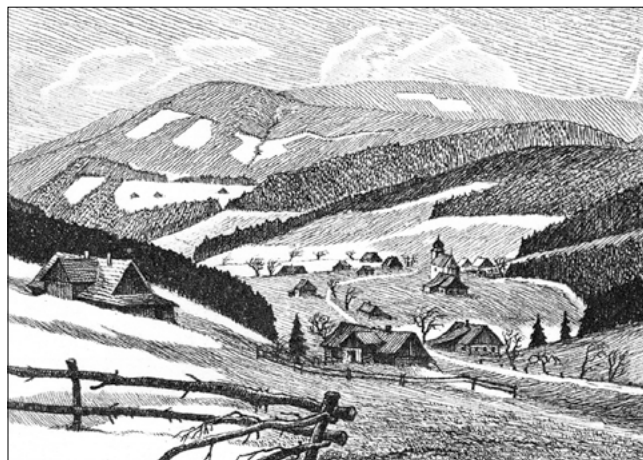
V příštích letech výše proti proudu postavili ještě nejméně čtyři velké klauasy, novou na Malé Úpě pod Latovým údolím, ve Lvím dole, na Messnerově potoce a ve Smrčí. Ta zůstala jednou z nejlépe zachovaných zbytků klauasy v Krkonoších. Přestože dávno zmizela její dřevěná roubená kostra, podle mohutnosti kamenného a zemního valu na levém břehu potoka Smrčí jsme odhadli délku na více než šedesát metrů, šířku skoro dvacet a výška zadržené vody mohla dosahovat deset metrů. Zaplavené bylo i dnešní parkoviště s autobusovou zastávkou U dolu. Menší klauasy byly na drobných přítocích, například pod dnešním kostelem, na Křížovém potoce ve Lvím dole nebo v Černé Vodě. Druhá skupina 370 dřevařů také ze Štýrska, Jižního Tyrolska a Korutan dorazila už v roce 1567 a předpokládáme, že mnozí na mýta v Malé Úpě. Dřevaři z Alp nebyli prvními lidmi působícími v 16. století kolem řeky Malá Úpa. Nejstarší známá zmínka je zapsaná v trutnovské (černé) kronice Simona Hüttela k 3. říjnu 1537 a vypráví o děsivé zpovědi starého rybáře Fabiena Austa. Na smrtelné posteli přiznal vraždu devatenácti lidí, kteří mu rok co rok kradli ryby. Místo pokání jen litoval, že počet nezaroval na dvacet. Z toho můžeme usuzovat, že se tu lidé pohybovali již dříve, ale žádná zpráva nezmiňuje trvalé osídlení. Mezi oběťmi Austa mohli být uhlíři a horníci pracující v oblasti Smrčí.

Hospodáři z donucení

Těžba běžela bez velkých problémů patnáct let. Dřevaři dostávali smlouvu co rok s dohodnutou cenou za každých tisíc sáhových špalků (1,8m) dopravených na hrabla ve Starém Městě nad Trutnovem. První rok jim v listopadu 1566 platili 18 zlatých a 15 krejcarů, o dva roky později již 22 zlatých za tisíc špalků. Týdně předákům na jednotlivých pracovištích colmistr, tedy polesný z Maršova, vyplácel 30 krejcarů na hlavu. Jenže stejně jako ve Schwazu se i mincovna v Kutné Hoře dostala do finančních potíží a císařští úředníci v únoru 1585 přiznali, že stovce dřevařů z maršovských lesů dluží výplatu za poslední tři roky. To byl hlavní impuls pro zakládání osad s přechodem od dřevařiny k zemědělství. Ke všemu velkou zásobu špalků z několika pracovišť čekající v Temném Dole na plavení při vyšším stavu vody zničil požár. Zoufalí dřevaři se vypravili ve velkém počtu do Trutnova, ale nakonec se nepřímé pomoci dočkali od císařského colmistra z Maršova. Podle hlášení české královské komoře z 13. června 1591 se holzknechti znovu bouřili proti zadržování mezd, obklopili colmistra Viléma Hübnera, vypálili mu koně z kočáru a prohlásili, že jej nepustí, dokud nedostanou zapláceno. Až z dalšího obsáhlého hlášení ze září

F. Bottcher, Mohornův mlýn,
kresba, 1909.

H. Dittrich, Malá Úpa (od Rennerovek ke kostelu),
rytina, po roce 1920.

1609 vyplývá, jak Hübner překerní situaci vyřešil. Nejspíš dřevařům oznámil, že pokladna je prázdná a musí si pomoci sami. Polesný je vyzval, ať na pasekách zakládají louky jako doma v Alpách a stanou se na Kutné Hoře nezávislými hospodáři. On bude zábor císařské půdy tolerovat a proti nebudou ani dědicové po Gendorfovi, kteří od nových obyvatel na císařské půdě vybírali pachtovné. A kutnohorští úředníci byli daleko, stejně jako jejich peníze. Během dalšího půlstoletí se dvacet procent císařských lesů v kraji pod Sněžkou přeměnilo na louky, tehdy vzniklé enklávy jsou dnes kulturní krajinou Malé Úpy, Pece pod Sněžkou, Temného Dolu, Černé Hory a hřebenové části Černého Dolu. Při dalších revizních cestách po lesích Malé Úpy císařští úředníci zuřili a hlásili v září 1609 do Kutné Hory: Po těch vrších nad Malou Úpou všudy budky jsme viděli, v nichž dělníci sobě dobytky chovají a v mýtech všudy pásti dávají. A dřevaři se ohrazovali, to Vilém Hübner nám pozemky a pastvu v lese povolil. Ten už pracoval na dalším těžebním projektu v Orlických horách a místo polesného v Maršově zastával nějaký Marek Hübner. Jestli syn předešlého, můžeme jen odhadovat.

Rybářská chaloupka

Pamětníci Raimund Sagasser a Friedrich Kneifel nezávisle na sobě mluvili o zajímavém malém domku za řekou naproti Mohornovu, dnes Spálenému mlýnu. Říkali mu Fischerhäuschen, tedy rybářská chaloupka a prý býval nejstarším stavením v Malé Úpě ještě z doby prvních kolonistů. Roubenka nikdy neměla vlastní číslo popisné, majetkově podle katastru z roku 1841 patřila k jedinému maloúpskému mlýnu. Její podobu známe z několika pohlednic, ale kvalitní fotografie chybí. Byla ukázkou nejstarších krkonošských stavení z hrubě tesaného dřeva, štíty i střechu pokrývaly štipané šindele, střechou bez vikýře procházel jen široký kamenný komin. Přestože stála poměrně nízko nad pravým břehem řeky Malá Úpa, nezničila ji žádná povodeň. Spadla nebo ji zbořili krátce po roce 1918, na jejím místě je dnes malé hřiště.

Malá Úpa zavoní dehtem

Při líčení nejstarších časů v Malé Úpě nemůžeme zapomenout na pálení dřevěného uhlí. Je zmíněné v každé zprávě kutnohorských úředníků, většinou jako nelegální činnost. Dokument z 30. listopadu 1569 a znovu i obsáhlá zpráva ze září 1609 připomíná opakované neoprávněné kácení a pálení dřevěného uhlí v císařském lese již od časů Christofa Gendorfa. Uhlí po léta nelegálně prodávali z Malé Úpy do ne-

dalekých soukromých dolů a hutí hraběte Schaffgotsche v Kowarech. Majitel celých severních Krkonoš kupoval dřevěné uhlí z „císařského lesa“ již od roku 1513. Jenom ve Lvím dole jsme našli třídvacet milířů, tedy rovných kruhových ploch pro stavbu milířů. Dodnes je na nich až půlmetrová vrstva dřevěných uhlíků. Jistě jsme mnohá další přehlédli nebo dávno zanikly. Starý dřevař Raimund Sagasser nám vyprávěl o největším místě k pálení dřevěného uhlí na rovině v Černé Vodě těsně nad soutokem s potokem Smrčí. Už ve zprávě ze září 1609 toto místo jmenuje jako Köler, tedy uhlíště. Na samotném místě nebylo nic vidět až do povodně v září 2002, která odkryla mocnou vrstvu dřevěného popela na několika stech metrech čtverečních. Pak jsme si teprve pořádně prohlédli jednu z nejstarších grafík Malé Úpy od Friedricha A. Tittela ze sbírky Krkonošského muzea ve Vrchlabí. Krátce po roce 1815 na kolorované litografii zachytil pohled z Horní Malé Úpy od hostince Stefana Hübnera směrem do údolí Smrčí. Vynikají odlesněné kopce, dvě chalupy mají dnes vzácný maloúpský senikový vikýř a hlavně od soutoku s Černou vodou se valí mohutný dým z milířů. Více než tři stovky let se Malou Úpou šířila vůně dřevního dehtu. Ve dnech 29. června až 3. července 2016 v Malé Úpě oslaví 450. výročí od příchodu prvních kolonistů také týdenním pálením milíře. Přijďte se podívat a věřte, že si kousek dřevěného uhlí a vůni dehtu odnesete domů.

Maloupské slavnosti k příležitosti 450 let osídlení

Ve středu 29. 6. kostel sv. Petra a Pavla 15.00. – mše svatá

V pátek 1. 7. Pomezí Boudy 17.00 Galerie Celnice „V tichu ateliéru Josefa Sudka“ – vernisáž fotografií Josefa Sudka, 20.00 Bowling – koncert kapely Blue Effect Radima Hladíka

V sobotu 2. 7. historické centrum U kostela 10.00 Jarmark - dřevařská show, soutěž o krkonošského sekáče pod vedením Norberta Tippelta, přehlídka řezbářského umění, pálení milíře, program pro děti, jarmareční hudba Waffle a flašinetář, starokrkonoská „vesnička“ s krkonošskými výrobky a ukázkou řemesel, předvedení maloúpské hasičské techniky.

V neděli 3. 7. kostel sv. Petra a Pavla 15.00. – mše svatá

Informační centrum Horní Malá Úpa, Pomezí Boudy, PSČ 542 27, tel.: 499 891 112, e-mail: info@malaupa.cz. je otevřené denně od 9.00 - 17.00 hodin, mimo sezónu 10.00 - 16.00. Dobře se tu domluvíte německy i polsky. www.malaupa.cz

Neznámý autor, Žacléř,
veduta, výřez, před rokem 1818.

Obrazy ze čtyř období

Obrazy ukrývají příběhy, zachycují konkrétní události, zajímavá místa i osobnosti, mnohé vznikly při dramatických okolnostech. Zachycují život obyvatel, města, osady a proměnu krajiny. Takové jsou i obrazy v Městském muzeu Žacléř, přijďte se s nimi seznámit.

Nejstarší pohled na město

Autora dvou vedut neznáme, ale uchovaly nám jedinečný záznam o podobě městečka Žacléř, tehdy zvaném Bernstadt, a obce Prkenný Důl před více než dvěma sty lety. Mají shodné rozměry a byly namalované stejnou technikou, vodou ředitelnými barvami. V muzeu jsou vystavené kopie. Vzácné originály poskytl Muzeum Podkrkonoší v Trutnově do Žacléře do dlouhodobé zápůjčky a hledá se možnost restaurování. Na první vedutě malíř pečlivě zachytil pohled na výraznou řadu typických podsíňových roubených domů s vysokou lomenicí a historické náměstí s několika měšťanskými kamennými domy. Vidíme dominantní zámek po barokní přestavbě roku 1750 s mansardovou střechou.

Výrazná budova vpravo s červenou střechou je místní pivovar. Vařili tu dva druhy zlatého moku, obyčejné pšeničné pivo zvané Bababier, tedy pivo pro staré báby či chudinu, a lepší ječné pivo pro movitější pijany. Zatímco v letech 1857-1860 činil roční průměr neředěného piva 1500 hektolitřů, na začátku dvacátého století péči majitele a zároveň sládku Karla Petrasche až dva tisíce. Při pozorné prohlídce veduty poznáte v přední řadě domů zděnou starou radnici, na jejímž místě v letech 1912-1913 vznikla budova okresního soudu s dnešním sídlem Městského muzea Žacléř. Největší dům zachycený na obraze na náměstí stojí dodnes a čeká na svou záchranu. Zajímavé je i vyobrazení lánů směřujících na dnes zalesněný Žacléřský hřeben. Vlevo od zámku jsou vidět holé stráně s domy zaniklé osady Verněřovice. K datování veduty poslouží historické události. Střed města zničil roku 1782 velký požár. Kronika uvádí, že kromě dřevěné části kostela oheň zachvátil i faru, školu a dalších patnáct domů. Jiný požár si vyžádal přestavbu kostela v letech 1794-1795. Kostelní věž získala dnešní podobu roku 1818, proto můžeme vznik žacléřských vedut posunout nejméně před tuto událost.

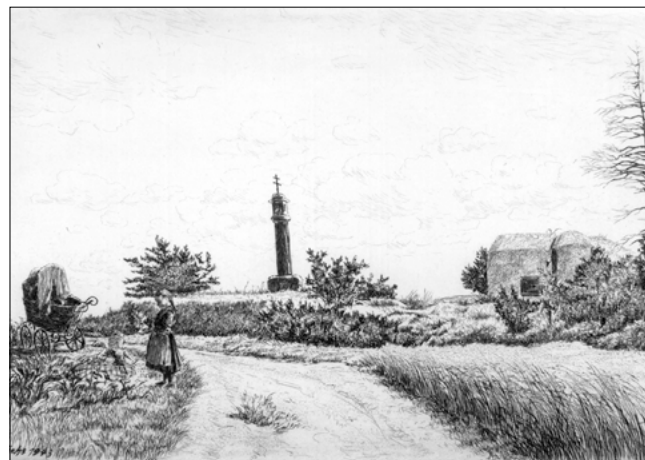
Další cennou výpověď obrazu jsou v popředí umístěné postavy a kočár s panskou společností. Pocestný s tornou na zádech se nejspíš ptá místní ženy na cestu, možná se v něm ukrývá sám autor obrazu. Má na sobě rozepnutý modrý kabátec, pod ním hnědý, knoflíky sepnutý krátký kabátek nebo vestu. Kalhoty pod kolena si svázal řemínky a nosil

kotníkové střevíce. Žena v kabátku přes boky překryla dlouhou sukni modrou zástěrou. Klobouk byl tehdy nutností, muž má s širokou krem-pou, žena světlý vysoký klobouček a již tehdy si oba kolem krku uvázali šátek. Nejsou oděni do krkonošského kroje, ten se vyvíjel později až do období první světové války. Ovšem prvky jako šátky, zástěry či krátké kalhoty sepnuté pod kolena našly v krkonošském kroji uplatnění. V době vzniku veduty lidovou módu ovlivňoval střih vojenského stejno-kroje. Vždyť v druhé polovině 18. století se pruská a rakouská armáda pohybovala okolo Žacléře až nepříjemně často. V kočáře sedící pár patřil k vyšší společnosti. Žena s vyčesanými vlasy do drdlou podvázaného velkou červenou mašlí připomíná módu pozdního baroka zvaného rokoko. Přes blůzku s velkým límcem má modré šaty či kabátek a v ruce drží atribut vyššího stavu - vějíř. Muž v hnědém kabátku má na hlavě zdobený klobouk se širokou krem-pou, zajímavé jsou jeho světlé vlasy. Měl malíř na mysli paruku? Nohy jim přikrývá teplá houně. Koči v obvyklém modrém kabátku a v klobouku má kalhoty zasunuté do vysokých kožených bot. Parádní kočár s velkými zadními koly táhnou koně ve zdobeném postroji. Vyjel si snad tehdy správce panství Žacléř se svou spanilou manželkou?

Při tvorbě druhé veduty se malíř díval přes údolí k zámku a domům v jižní části náměstí s kostelem, farou a obcí Prkenný Důl. I dnes je z okraje silnice nad lyžařským svahem areálu Bret pěkný pohled na Žacléř. Ovšem autor vedutu před dvěma sty lety pojal skoro jako obraz alpské krajiny. Zámek vysoko ční na výběžku Žacléřského hřebene, kdežto zobrazená část Prkenného Dolu leží v hlubokém údolí. Přitom skutečný výškový rozdíl je jen 130 metrů. V Městském muzeu se nabízí srovnání stejného motivu v poklidnějším pojetí namalovaném o sto třicet let později Joannem Koehlerem. Na vedutě projíždí kupecký kočár s vysokými koly a korbou pletenou ze silného vrbového proutí. Přestože sjíždí z kopce, koči jde pěšky vedle plně naloženého vozu. Hlinitá cesta od Babi do Žacléře prochází Prkenným Dolem a je dobře vidět její pokračování ke kostelu Nejsvětější trojice a náměstí. Dnes se strmému stoupání říká Stržlivák, kdo tudy projel na kole, ví proč. Tehdejší osadu Prkenný Důl tvořily dřevěné chalupy kolem Sněžného potoka. Ten poháněl několik mlýnů na mletí mouky z obilí, lisovny oleje, valchovny, papírny i pily. Výroba prken souvisí s názvem obce, poprvé zmíněné roku 1523. Chalupa s vysokou lomenicí až téměř k zemi je pravděpodobně jeden z mlýnů, jehož vodní náhon byl ještě donedávna patrný. Mansardová střecha druhého mlýna, zvaného Huderův mlýn, je na obraze zcela vpravo. Cesty se na obraze sbíhají uprostřed v mís-

**Josef Král, Hlavní ulice,
lavirovaná kresba, výřez, asi 1880.**

**Erich Fuchs, Bunkr nad Babím,
lept, výřez, 1943.**

tě, kde stála kovárna a hostinec. Známou kapli svatě Anny na obraze hledáme marně, byla postavena až v roce 1843. Malíř oživil popředí obrazu každodenním dějem. V pravé polovině jsou dvě mužské postavy zachycené při rozhovoru, jedna ukazuje rukou k zámku, podle oblečení to jsou měšťané. Poutníka mířícího ke Křenovu namaloval malíř tak, jakoby vycházel z obrazu. Co nemůže v horské scéně chybět, je pásáček krav s bičíkem.

Obrazy jako dokumenty

Před sto padesáti lety ráno 27. června 1866 překročil vojenský předvoj armády Pruska v Královci hranici rakouské monarchie a pronikal do příhraničních obcí pod Rýchorským hřbetem. V té době pracoval v žacléřském kostele se svými dvěma pomocníky restaurátor a pozlaccovač Josef Král. V pamětech popsal tehdejší události: „*As půl hodiny pracujeme, když tu pojednou farářova kuchařka kvapně do kostela přikvapí a celá rozechvělá nám vypravuje, že již najisto Prušáci se hnuli a pochodem k Žacléři se ubírají. Usmál jsem se a myslil, že opět lichá zpráva jako obvykle. Přece mi to však nedalo, neb jistý ruch venku panoval. Vyjda tedy také z kostela, bych se přesvědčil, jak se věci mají. Ke svému udivení spatřil jsem již několik honáků a za nimi asi 20 myslivců, kteří bedlivě všude pátrali, zda naše vojsko někde schováno není, i do kostela šli prohlížet. Za chvíli se již mohutné zástupy pěšího vojska objevily. My stáli blíže u silnice, která vede středem náměstí k Trutnovu. Tu jeden ze středu toho voje, vida můj barvou zbarvený šat, ochotně mě ruku podával, volaje na mne, že jsme kolegové. Vřele, ale pohnutě jsem mu ruku podal, myšle při tom, že snad v krátkosti svou rukou nepohne.*“ Ještě toho dne se strhla bitva u Trutnova a přinesla šest tisíc padlých a raněných vojáků. V takové atmosféře Josef Král vytvořil při svém působení v Žacléři půvabné lavirované kresby městských zákoutí i okolní krajiny. Dochovalo se jich osm, zachycují žacléřský zámek, staré domy v podzámčí, původní radnici, pohled na hlavní ulici s hostincem „U Německého domu“, ve kterém v roce 1900 pobýval třináctiletý Josef Čapek. Později významný český malíř rok navštěvoval v Žacléři německou školu. Díla Josefa Krále nejsou jediným výtvarným obrazovým svědectvím minulosti v Městském muzeu. V padesátých letech minulého století na dokumentární tvorbu navázal malíř, grafik a učitel Karel Kapoun, který působil především v Úpici a v Trutnově. Pro své kresby si vybíral městská zákoutí, vesnická stavení, významné budovy i motivy z prostředí uhelných dolů. Nevynechal ani žacléřské těžní věže a haldy zakomponované do krajiny.

Zastavil se na žacléřském náměstí, aby několika kresbami uhlím zachytil dominanty historické části města. Dvěma originály je v expozici zastoupený významný krkonošský grafik Erich Fuchs. Muzeum je získalo darem od malířovy vnučky paní Renate Baumgärtner v dubnu 2010 u příležitosti výstavy *Zaváté stopy – život na grafikách Ericha Fuchse*. Na jedné z nich vidíme divenku a jejího mladšího brášku s kočárkem u morového sloupu z roku 1670 na vrcholu silnice nad Babím v samé blízkosti vojenského bunkru z roku 1938. Grafika je datovaná 1943, přesto scéna působí neobyčejně klidně, jakoby ignorovala krutou realitu uprostřed druhé světové války. Na druhém obraze zachytil malíř práci lesních dělníků při transportu poražených kmenů koňským povozem. Erich Fuchs se dokázal ztotožnit se svým okolím, miloval prosté horaly, v jejich tvrdé práci našel inspiraci k tvorbě a v ní vždy kousek poezie.

Objevený Joannes Koehler

V létě 2006 Městské muzeum Žacléř představilo veřejnosti zapomenutého malíře Joana Koehlera (též VV 26/2006). Bez nadsázky bychom o něm mohli říci, že byl básníkem stétce. Studoval malířství ve Výmaru na Velkovévodské vysoké škole pro výtvarné umění, později slavené avantgardní škole Bauhaus. Svoji tvorbou se přiklání spíše k romantikům a impresionistům. Od konce druhé světové války žil se svoji rodinou v ústraní na Žacléřsku, především v Bernarticích a Vrchové. Přes veškeré útrapy, kterými Koehlerovi prošli od nástupu Hitlera k moci, až po nucený doživotní pobyt v nesvobodné zemi, si uchovali vlastnosti jako je láska k přírodě, krajině, zvířatům a práci. Joannes maloval v neuvěřitelně skromných podmínkách kouzelné obrázky krajiny pod Vraními horami. Jsou na nich lidé při práci, či jen tak na procházce lesní cestou, nikým nerušení, zaposlouchání do zpěvu ptáků. Jeho stězejní díla vznikla před válkou. Pracovitý malíř Joann Koehler po studiích maloval rozměrná plátna v okolí Výmaru. Procestoval s paletou několik evropských zemí, navštívil Afriku. Díky sběratelům vznikla cenná kolekce kvalitních uměleckých děl, která byla po roce 2006 představena veřejnosti na několika výstavách. Také v Městském muzeu Žacléř můžete obdivovat obrazy z jeho předválečné tvorby. Velkou krajinu Okraj lesa u města Bad Berka z roku 1930 muzeum koupilo díky veřejné sbírci.

Městské muzeum Žacléř a Turistické informační centrum, Rýchorská nám. 10, 542 01 Žacléř, tel. 499 739 225, e-mail: muzeum@zacler.cz. Je otevřeno denně kromě pondělí od 9 do 16 hodin. www.zacler.cz.

www.muzeum-zacler.cz

*Nakl. Oskar Keil, Lanovkou nahoru,
výřez, litografie, před 1900.*

Lanovkami a TourBUSem

Při vícedenním aktivním letním pobytu ve východních Krkonoších se vám pro kombinaci různých výletů nabízí zakoupení TourPASu, tedy letního „skipasu“. Novinkou je neomezené opakované použití pasu po celou dobu jeho platnosti. Lanovkami můžete vyjždět a sjíždět libovolně často, stejně jako putovat mezi nimi TourBUSem. Ten propojuje čtyři lanovky - v Peci na Hnědý Vrch, ve Velké Úpě na Portášky, v Janských Lázních na Černou horu a nově v létě v Černém Dole tříseďáčkou Saxner na Špičák. Páteční linka TourBUSu jede v červenci a v srpnu denně sedmkrát z Pece pod Sněžkou do Janských Lázní a šestkrát zpět. Třikrát zajiždí přes Hofmannovy boudy až do Černého Dolu. V září je v provozu pouze v sobotu. Při celodenním parkování na dvou parkovištích v Janských Lázních u kabinkové lanovky a u Lesního domu zaplatíte jen šedesát korun. Když odtud přes Černou horu vyrazíte na túru, můžete se k vozu vrátit TourBUSem. Lanovky i bus bezplatně přepravují psy, kočárky, horské koloběžky a hlavně kola. Nejvíce vyvezených kol je na Hnědém vrchu, kde kromě cykloturistů využívají lanovku adrenalinoví bikeři k opakovaným sjezdům po závodní dráze DH Bramberk. Pro ně je určený celodenní BikePAS. TourPAS má 1-3 denní a pak čtyři až sedmidenní platnost. Čím více dní, tím pochopitelně klesá cena jednotlivých jízd lanovkami. Držitelé TourPASu cestují TourBUSem zdarma. Pro jednotlivou jízdu autobusem bez TourPASu zaplatíte bez ohledu na ujetou vzdálenost jednotnou cenu padesát korun. Jestliže si po vystoupení z busu v pokladně jedné ze čtyř lanovek koupíte TourPAS, jízdné za bus vám odečtou. Pas je nepřenosný, při nákupu předložíte osobní doklad. Zároveň získáte 10-30% slevu na některé služby podél trasy turistického autobusu. Hosté ubytovaní v Peci a ve Velké Úpě si mohou u svého ubytovatele vyzvednout pro celý pobyt aktivovanou KARTU HOSTA s řadou slev včetně desetiprocentní slevy na TourPAS i jednotlivé jízdné lanovek. Děti do šesti let cestují zdarma, výrazné slevy na TourPAS mají senioři nad 63 let. Ti oceňují, překonání největšího převýšení lanovkou, protože se pohodlně dostanou do míst, kam dříve lehce vyběhli po svých. Ještě více si uleví sjezdem dolů, na sedačce lanovky šetří kolena přetěžovanou prudkým sestupem. V informačních centrech dostanete skládačku s jízdním řádem, cenami lanovek a TourPASu s přehledem slev na vybrané služby. V obrazovém plánu východních Krkonoš jsou vyznačené oblíbené trasy pro pěší a cyklisty i zastávky TourBUSu.

Túry navazující na lanovky

U horní stanice kabinkové lanovky Černohorský Express začíná 1. Krkonošská cyklistická naučná stezka, která vás provede po lesních

*Nakl. Oskar Keil, Romantika na hřebenech,
výřez, litografie, před 1900.*

cestách oblasti Světlé a Černé hory. Mezi seniory je oblíbená vycházková trasa s pozvolným klesáním z Černé hory do Pece. Nenáročný profil zvládnou i malé děti, proto je trasa v kombinaci s lanovkou často prvním školním výletem, na který se žáci v životě vypraví. Kabinková lanovka na Černou horu vám usnadní návštěvu největšího krkonošského mokřadu Černohorského rašeliniště. Můžete odtud sejít k dalším vybraným cílům jako je třeba enkláva lidové architektury Velké Típelty boudy nebo památník osvíceného šlechtice v podobě lesního hrádku Aichelburg. Nedaleko horní stanice kabinkové lanovky na Černé hoře je oblíbená rozhledna Panorama s kruhovým výhledem na Krkonoše i daleko do podhůří. Sedačkové lanovky na Hnědý Vrch a Portášky zkrátí čas potřebný k nástupu na hlavní krkonošský hřeben a pomohou vám překonat největší výškový rozdíl. Variantou zdolání vrcholu Sněžky bez čekání ve frontě je nejen v plné sezóně výstup od lanovky Portášky přes Růžohorky. U horní stanice lanovky na Hnědém Vrchu najdete nejvyšší rozhlednu v Krkonoších. Tradiční cesta pro turisty a cyklisty na horských kolech vede od stanice doleva k Liščí louce a kolem Lesní boudy dál na Lučiny a Černou horu. Zajímavý nástup na hřebeny ukrytý celou dobu ve stínu lesa začíná na opuštěné lesní cestě vpravo od lanovky. Z konce slepé svážnice pokračuje pěšina do malého ledovcového karu Liščí jáma s prastarým smrkovým porostem, jakých po imisních, větrných a kůrovcových kalamitách mnoho nezbylo. Tady se pěšina napojuje na zeleně značený štětovaný horský chodník od Severky k Chalupě na Rozcestí. Od horní stanice lanovky Saxner v Černém Dole projdete po žlutě značené cestě klidnými partiemi kolem Rejdiště a Tetřevích bud až na Liščí louku. Buď se vydáte dál na hřebeny, nebo sjedete lanovkou Hnědý Vrch do Pece a vrátíte se do Černého Dolu TourBUSem. Podobných variant najdete s turistickou mapou v ruce nespočet.

Skiresort ČERNÁ HORA - PEC, provozuje společnost **MEGA PLUS**, Janské Lázně čp. 265, PSČ 542 25, infolinka 840 888 229, e-mail: skiresort@skiresort.cz www.skiresort.cz

Kabinková lanovka Černohorský Express v Janských Lázních jezdí do konce října denně každých 30 minut od 9.00 do 18.00.

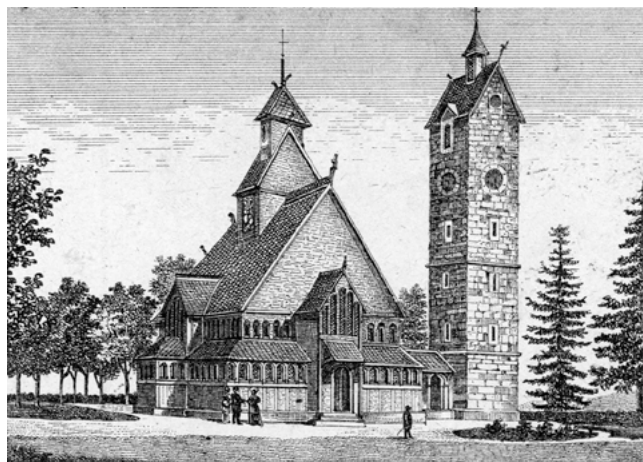
Sedačková lanovka Hnědý Vrch v Peci pod Sněžkou jezdí v každou půlhodinu od 9.00 do 17.00 do konce srpna denně, v září a v říjnu o víkendech a ve svátek.

Sedačková lanovka Saxner v Černém Dole jezdí v každou půlhodinu od 9.00 do 17.00 do konce srpna denně.

Sedačková lanovka Portášky ve Velké Úpě jezdí v každou půlhodinu od 8.00 do 18.00 do konce října denně.

Nakl. Oskar Keil, Vstupenka na hrad Kynast - Chojník, litografie, před rokem 1905.

Franz Reinhold, Kostel Wang, litografie, 1892.

Ve čtvrtek Pašerákem na polskou stranu

Obec Malá Úpa připravila zajímavou turistickou autobusovou linku k návštěvě severní strany hor nebo západních Krkonoš. Bus Pašerák jezdí v červenci a v srpnu každý čtvrtek po trase Malá Úpa, Kowary, Karpacz, Szklarska Poreba, Harrachov. Pod severními horami projede tam i zpět vždy dvakrát. Z Pomezních Bud vyjíždí v 8.00 a v 16.00 hodin, z Harrachova se vrací v 10.00 a v 18.00 hodin. Ráno Pašerák začíná v 7.30 už v Trutnově a večer se ve 20.30 do Trutnova vrací. Zastavuje na autobusové zastávce ve Svobodě nad Úpou, na Křižovatce, ve Spáleném Mlýně, na Pomezních Boudách, na třech místech v Kowarech včetně oblíbeného Parku miniatur. V Karpaczi má čtyři zastávky, poslední je u kostela Wang. Z Pomezních Bud do Harrachova pojedete dvě hodiny za 90 Kč, děti do deseti let za 40 Kč. Dvacet korun se platí za psa a kolo. Ranní Pašerák je v Harrachově v deset hodin, tedy včas pro pohodlný dvoudenní přechod Krkonoš zpět do Malé Úpy na lehkou s přespáním v některé hřebenové boudě. Při špatném počasí si můžete v Harrachově prohlédnout provoz nejstarší české sklárny. Ještě slavnější bývala ve Szklarske Porebě, ale její pece vychladly již dávno. Zato je tu nejznámější krkonošský vodopád Kamieńczyk, který patří mezi navštěvované turistické cíle již od 18. století. Poreba a Karpacz jsou dvě hlavní centra na severní straně hor a mají jiný charakter, než známé z Malé Úpy, Pece, Špindlerova Mlýna nebo Harrachova. I jednodenní výlet na polskou stranu vřele doporučujeme.

Mezi kostelem Wang a lanovkou na Sněžku

Polský přepravce VIP Travel pro letošní léto zřídil pravidelnou autobusovou linku mezi Karpaczem a Pecí pod Sněžkou. V sezóně jezdí v každém směru tři spoje denně. Odpolední bus jen do konce září, dva dopolední až do konce října. Autobusovou linku si vyžádali především polští hosté, aby mohli vyjet na vrchol Sněžky z Pece kabinkovou lanovkou. Proto bus po odjezdu z Horního Karpacze od kostela Wang (8.30, 11.30, 15.00 hodin) zastavuje na autobusových zastávkách v deseti místech horského města. Potom na trase stává už jen ve Ściegny, Krzaczy, v Kowarech, na Pomezních Boudách a končí v Peci na autobusovém nádraží jen šedesát metrů od infocentra Veselý výlet. Zpět vyjíždí ze stejného místa v 10.05, 13.35 a poslední v 17.00 hodin. Na Pomezních Boudách při cestě do Karpacze zastavuje v 10.34, 14.04 a 17.29 hodin. Cesta z Pece k Wangu trvá hodinu a dvacet minut, ceny jsou vedené v polských zlotých, můžete zaplatit při nastoupení u řidiče i v českých korunách. Celá trasa stojí kolem 120 Kč. Další informace včetně jízdního řádu najdete na www.karpacz-bus.pl. Naším turistům se otvírá možnost

zajímavých túr do vzdálenějších míst na polské straně Krkonoš. Nejjednodušší je přechod hlavního hřebene od protestantského dřevěného kostela Wang z 12. století původem z Norska okolo ledovcového jezera Malý Stav s boudou Samotnia, kolem Hampelovy boudy pod Sněžkou nebo k Luční boudě. Ranní bus nám dovolí podniknout delší túru třeba s poznáním zajímavé stezky pod Reglami s návratem na českou stranu od Špindlerovy boudy po Cestě přátelství k Luční boudě nebo se sestupem Obřím dolem.

Krkonošské cyklobusy

Svazek měst a obcí Krkonoše řadu let zajišťuje hostům zpřístupnění vzdálenějších míst hor, než kde jsou ubytováni nebo sami bydlí. Nabyté zkušenosti a praxe pomohly vytvořit dobře fungující službu. Páteční červená tříhodinová linka spojuje Harrachov a Kořenov s Pecí a Malou Úpou. Na západě nejede pod horami, ale přes Rokytnici, Rezek a Benecko. V Jilemnici navazuje fialová linka na Horní Měsečky, ve Vrchlabí zelená do Špindlerova Mlýna s cílem na hlavním hřebenu u Špindlerovy boudy. Hosté ze středních a západních Krkonoš jezdí nejčastěji do Pece k lanovce na Sněžku. Z východu zase do Špindlerova Mlýna s návratem přes hřebeny. Autobusy mají přívěsy, do kterých se vejde patnáct až třicet kol. Proto jsou využívány cyklisty, kteří se nejčastěji nechají odvézt do hor a pak se vrací s převládajícím sjezdem. Jízdní řády jsou na všech autobusových zastávkách, v informačních centrech celých Krkonoš a zjistíte na webu www.krkonoše.eu.

Lanovkou rychle na hřebeny

Letní provoz kabinkové lanovky na Sněžku začíná denně v osm a končí v devatenáct hodin. O prázdninách bývá plno a lanovka jezdí v dobrém počasí nepřetržitě. Případné omezení kvůli silnému větru v horním úseku sledujte na www.snezkanovka.cz. Na odbavení během první hodiny provozu nečeká mnoho hostů a proto je ranní využití lanovky k nástupu na hřebenovou túru nejvýhodnější ze všech možností. Za čtvrt hodiny se turista z Pece dostane do výšky 1603 metrů a má celé Krkonoše pod sebou. Pak se stačí rozhodnout pro správný směr na českou nebo polskou stranu hor s načasováním návratu třeba některým turistickým autobusem. Ještě nikdy nebyla tak vhodná dopravní příležitost, poznat vzdálenější (třeba polskou) stranu Krkonoš, jako v letošní letní sezóně s Pašerákem, busem z Karpacze, Tourbusem nebo Krkonošským cyklobusem. Lanovka na Sněžku jako jediná z několika důvodů nepřeváží kola. Zato všechny busy a lanovky přepravují pasažéry s malířskými stojany.

*Zdeněk Petíra, Lesní bouda,
kresba perem, 1993.*

Za specialitami na Lesní boudě

Již před řadou let si majitelka Markéta Kreiplová s rodinou stanovila dlouholetou vizi nabízet v restauraci něco mimořádného. Inspirováni starými recepturami horských hospodyněk, a jejich všedními i svátečními surovinami, oprašují mnohdy již zapomenuté chutě našich hor. Krkonošská kuchyně to nejsou jen brambory, kysané zelí, kozi mléko a výrobky z něj. Nacházíme překvapivou škálu chutí a vůní horských bylinek, mnohdy až odvážné variace ovocných omáček a polévek a samozřejmě houby s jejich typickým kořeněným aroma. Masa je pomálu a je-li, pak nejčastěji skopové. Pravda, na jídelniček moderní restaurace by to samo o sobě nestačilo, ale jako tradiční kořeny, ke kterým se lze vrátet, čerpat z nich a inspirovat se jimi, je toho až dost. Právě takovým způsobem pojali svou práci na Lesní boudě a své menu doslova protkali místní kulinářskou tradicí. Proto je Lesní bouda známá specialitami z jehněčího, kůzlečího i skopového masa. V jídelničku běžně naleznete kůzlečí nebo jehněčí ragú, pečenou jehněčí kýtu na černé omáčce s bosáky, grilované jehněčí panenky se smetanovou omáčkou a houbami. Kde jinde, než na hřebenech Krkonoš, turistům nabídnout při zvláštních akcích, ochutnávku zapomenutých jídel, jakými jsou například krkonošské sejky nebo dumlička (vyunikající polévka z tuřínu). Na Lesní boudě ochutnáte také grilované kozi sýry se slaninou a zelenými fazolkami nebo zapečené v těstu se smetanou a brusinkami. Pro vás, co nejste milovníky skopového, jsou v nabídce další speciality jako třeba vepřová líčka na víně, vepřová kotleta s bylinkami na pivu a medu, marinovaná řepa s dýňovými semínky a borůvkové knedlíky.

Novinkou letošní sezóny jsou masa připravovaná metodou pomalého vaření „sous-vide“, která dává každé porci výjimečnou strukturu a šťavnatost. Křehká vepřová panenka provoněná horskými bylinkami nebo šťavnatý steak z roštěnce s brusinkovou omáčkou jsou skvělou kombinací tradiční chutě a moderních postupů.

O víkendy 13. a 14. srpna pořádá Lesní bouda pro veřejnost osvědčené Farmářské dny zaměřené na grilování jehněčích a kůzlečích specialit. Kulinářský koncert je doplněn ukázkami zpracování a sprádání ovčí vlny, ruční výrobou šperků z korálků a dětskými koutky s ručními pracemi. Na webových stránkách Lesní boudy najdete podrobnosti a pozvání k chystaným akcím a ochutnávkám.

Zastavte se na místě s krásným výhledem z 1100 metrů nad mořem do širokého kraje, pouhých dva a půl kilometru od Pece pod Sněžkou a dvacet minut od rozhledny na Hnědém vrchu. Po citlivé rekonstruk-

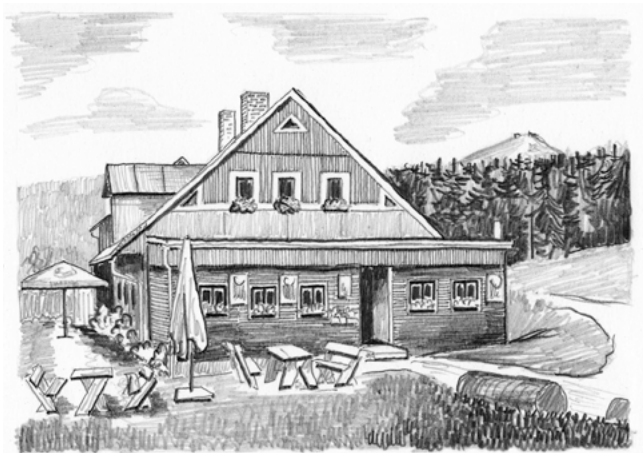
*Zdeněk Petíra, Hotel Bouda Máma,
kresba tužkou, 2012.*

ci, s důrazem na zachování tradiční atmosféry, Lesní bouda nabízí ubytování ve dvou až čtyřlůžkových pokojích z části s vlastní koupelnou. Pro náročnější hosty je připravený prožitek ve venkovní vířivce.

Lesní bouda, ač v Peci pod Sněžkou, má poštovní adresu: Černý Důl čp. 187, PSČ 543 44, tel., fax: 499 896 343, mobilní: 602 148 099, e-mail: info@lesnibouda.cz, www.lesnibouda.cz, příznivé ceny, domluvíte se i německy.

Wellness hotel Bouda Máma

Vladimír Nikl přeměnil obyčejnou boudu na čtyřhvězdičkový hotel. Po modernizaci pokojů a restaurace v původní roubené části chalupy přibyl tříhvězdičkový hotel, později rozšířený o čtyřhvězdičkovou moderní budovu. S restaurací a sportovním zázemím je hotel propojený podzemní chodbou. Všechny prostory jsou nekuřácké a mají pokrytí rychlým internetem. Do objektů s dobře vybavenými hotelovými pokoji a apartmány se vstupuje vlastním vchodem s lyžařnou se skříňkami a sušáky na boty. Wellnessový program tvoří především bazén s protiproudem a vířivkou. Po ochlazení v Kneippově lázni mohou následovat masážní sprchy. Pro hosty je připravená relaxační část s absolutním klidem a čtyřmi saunami. Vyberou si mezi tradiční finskou, solnou, laconiem nebo bylinkovou. Sportovní vybavení hotelu nabízí hřiště na squash, stolní tenis, posilovnu se sedmi stroji včetně kola na spinning a stepper. Venkovní hřiště na tenis, volejbal a nohejbal se v zimě mění na oblíbené kluziště navštěvované hosty ze širokého okolí. Jinou zábavu poskytuje bowlingová dráha nebo biliár. Nejmenší děti se zabaví v dětském koutku. Ubytování hosté mají až tři vstupy do wellnessu a sportovní části zdarma. Po úzké cestě k boudě vyjíždějí jen hotelové vozy řízené profesionálem. Hosté parkují v údolí v garážích a na vlastním parkovišti. Při pobytu pět nocí a více v pensiónu v pokoji 3* a v hotelu v pokoji 4* dostane každý dospělý jízdenku na novou lanovku na Sněžku, k dolní stanici je to jen kousek. Nabídka neplatí při platbě šeky a objednávkou přes zprostředkovatele. V zimě se dva hotelové skibusy v dvacetiminutovém intervalu točí mezi lyžařským areálem SkiResort a Boudou Máma. Po deseti až dvanáctiminutové jízdě vás vysadí přímo u hlavní pokladny pod sjezdovkou Javor. V hotelové půjčovně jsou kvalitní lyže nebo snowboard. Krátká sjezdovka vybavená sněžným dělem je přímo u hotelu, dětem, začátečníkům nebo jen pro krátké svezení vyhovuje. Pro ubytované hosty je zdarma. Hotel spolupracuje s profesionálními lyžařskými instruktory

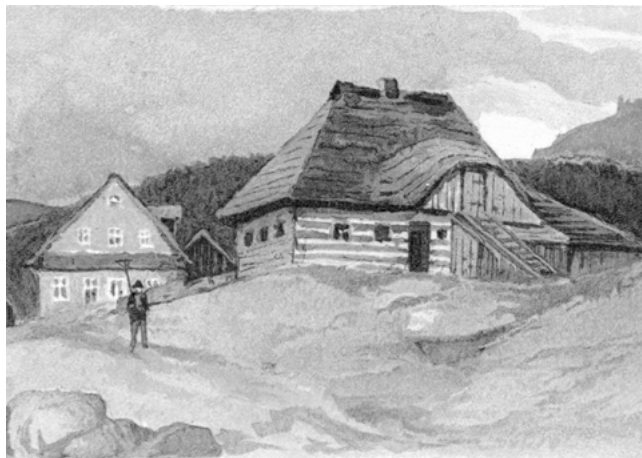
Stanislav Špelda: Děčínská bouda,
kresba tužkou, 2016.

a zajišťuje dvou až tříhodinovou službu hlídání dětí. Součástí areálu hotelu Bouda Máma je pizzerie, v jejíž peci od brzkého rána pečou vlastní staročeský kváskový chléb. Je podáván jako příloha k různým specialitám. Krkonošské kyselo dostanete místo na talíři přímo v bochníku chleba. Vždy ve čtvrtek ožije venkovní altánek při grilování kýty naložené v nálevu a místní chléb je opět výbornou přílohou. Mezi stálé speciality patří krkonošská vepřová pečeně se zemlovými knedlíky a švestkovou omáčkou, krkonošské bramborové nočky se zelím a uzeným nebo tkalcovské bramborové placky s jablky. Kuchyně je založená na českých jídlech a nabízí i několik lehkých variant. Naopak v pizzerii poznáte to nejlepší z italské kuchyně, všechna jídla tu připravují z originálních italských surovin. Čtyřlístkový bohatý jídelní lístek obsahuje moučníky ke kávě, poháry a odpolední svačiny. Točí se tu Plzeň a Gambrinus. Vinotéku zásobuje italské vinařství Zonin.

Bouda Máma wellness hotel v Peci pod Sněžkou, čp. 124, PSČ 542 21, majitel Vladimír Nikl, tel. hotel: 602 304 989, tel. rezervace: 244 465 666, e-mail: hotel@boudamama.cz, www.boudamama.cz. Domluvíte se i německy, polsky a anglicky.

Horská farma Růžohorky

Děčínská bouda na Růžohorkách poskytuje jedny z nejlepších tradičních služeb v Krkonoších. Vkusné a dotažené prostředí starého dřevěného domu, originalita i vstřícnost obsluhy v dobovém ustrojení zaujmou každého hosta. Základem vyhlášené krkonošské kuchyně je místní horské hovězí, vepřové a jehněčí maso. Z malých farem jsou brambory a vysoké zelí, z lesa houby a borůvky, bylinky především z vlastní zahrady na Růžohorkách v nadmořské výšce 1280 metrů. Nabídka začíná polévkami, někdy hříbkovou, dumlíkovou z tuřinu, kulajdou a vždy krkonošským kyselem. Hospodyně Radka Mlejnková vaří podle receptů ze starých krkonošských kuchařek. Specialitu z hovězího masa připravuje podle návodu z 18. století s chlebovou omáčkou a šťouchanými bramborami. Vepřovou pečenku prokládá sušenými švestkami, podobně vylepšuje chuť pečené kachny. Dvakrát týdně v Děčínské boudě připravují chléb, chlebové bochánky a škvarkové placky. Farmářskému chlebu s vlastním přírodním či kořeněným tvarohem říkají horalova pochoutka, vždyť bývala po staletí ve Velké Úpě nejčastějším pokrmem. Jiným jednoduchým jídlem je pohanková palačinka s oblohou a dobrou šlehačkou nebo krajíc místního chleba se sádlem a škvarky s cibulí a česnekem popřípadě s jehněčí klobá-

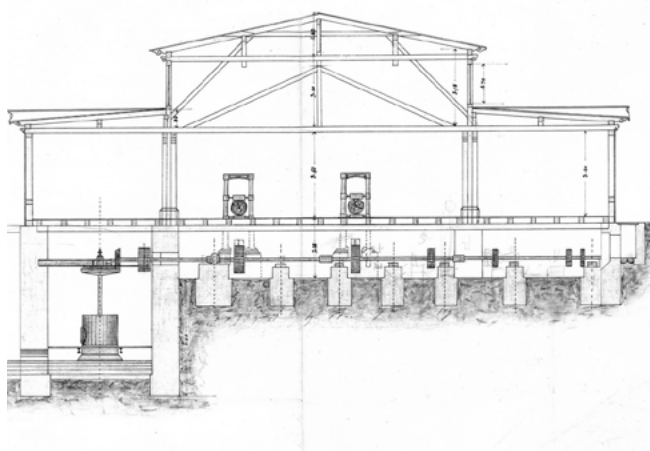
Carl Ernst Morgenstern, Boudy Růžohorky,
výřez, litografie, před 1902.

Profesor Morgenstern učil krajinářské malbě na Královské pruské umělecké akademii ve Vratislavi řadu pozdějších autorů z Krkonoš. On sám se ke stáru usadil ve Sklářské Porebě a maloval mnoho motivů z obou stran Krkonoš a Jizerských hor. Na výstavě krkonošského umění v Lipsku v květnu 1903 z devadesáti děl v katalogu byly jeho obrazy nejvýše oceněné. Na Růžohorkách tvořil nejspíš na konci 19. století. Zachytil prastarou letní boudu s maloupským seníkovým vikýřem, který zatím není doložený fotografií nikde na území Pece pod Sněžkou. Vlevo v originále jasným okrem září dnešní Děčínská bouda s již tehdy oblíbeným hostincem.

sou. Podle sezóny hospodyně vaří velké kynuté knedlíky s ostružinami, meruňkami, jahodami, malinami nebo borůvkami. Objednat si můžete jen jeden nebo od každého druhu kus. Čaje různých příchutí dostanete ve velkém hrnku a třeba s medem. Do oblíbeného teplého jablečného moštu přidávají skořici s kousky jablek, do malinovky horké maliny. Točí i českou kofolu a především všechny druhy místního piva Krkonoš. Nejoblíbenější je kvasnicová dvanáctka, někdo si dá řezané, jako zvláštnost vám namíchají „krkonošský radler“.

Vyhlášenou Děčínskou boudu s hostincem a horskou farmou provozují Radka a David Mlejnkovi. Chovají patnáct krav a sto padesát ovcí a obhospodařují padesát hektarů horských luk ve Velké Úpě, Peci a na Pomezích Boudách. David připravuje krmení, sklízí a hnojí louky, přesouvá ohradníky a s pasteveckými psy přehání ovce. Dojí krávy pro domácí mléko na sýr, jogurt a tvaroh, které zpracovává v nové mlékárně. Radka s dcerou Radkou, synem Jaroslavem a ještě Kateřinou a dalšími pomocníky pečují o hostinec a hostinské pokoje. Na Děčínské boudě se jim podařilo obnovit tradici horských bud s hospodářstvím a službami pro turisty. Specialitou horské farmy je nejen pro ubytované hosty u boudy postavená velká kád' s horkou vodou a příměsí solí i bylinek. Dřevem ji podle venkovní teploty hospodář roztápí až dva dny, aby voda měla příjemných 38 až 42° C. V létě ubytování hosté parkují u farmy nebo vyjedou se slevou lanovkou z Pece na Růžovou horu. Odtud jim odvezou zavazadla. V zimě rolbou přiváží zavazadla od lanovky nebo z Velké Úpy. Otevřeno mají celý rok, vždyť přeci od hospodářských zvířat nemohou odjet.

Horská farma Růžohorky – Děčínská bouda v Peci pod Sněžkou, Velká Úpa čp. 181, PSČ 542 21, provozují Radka a David Mlejnkovi s rodinou, tel. 733 557 999, e-mail: horskafarma@email.cz, www.ceskehory.cz/decinskabouda. Domluvíte se i německy.

Neznámý autor, Řez pilnicí s vodním dílem na pile v Maršově, kolorovaný stavební výkres, 1898.

**ATELIER
KVÍČALA**

Stanislav Špelda
Kvíčala 115, 542 32 ÚPICE

Telefon: 499 781 441, Mobil: 737 117 200

e-mail: atelierkvicala@rtynet.net, www.atelierkvicala.cz

Rámování - velký výběr dřevěných a kovových lišt,
paspartování - grafik, kreseb,
reprodukcí apod., výroba stojánek
a leporel pro fotografie.

Spolupráce s výtvarníky, fotografy, galeriemi,
výzdoby interiérů.

Stanislav Špelda, Reklama Ateliéru Kvíčala, užitá grafika, 2016.

STAVEBNÍ A INŽENÝRSKÁ FIRMA KLIMEŠ s.r.o.

PILA MARŠOV

Třída Josefa II. 227, 542 26 Horní Maršov

tel. 499 874 147

e-mail: stavby@klimesmarsov.cz

www.klimesmarsov.cz

www.pilamarsov.cz

trámy, fošny, prkna
krovy a roubenky
obklady fasád, ploty
podlahy ze širokých fošen
pořez vašeho dřeva
expresní řezání

stavební práce a projekty
tesařské práce
truhlářské výrobky včetně oken a dveří
štětované cesty, zídky
broušení kotoučů a listů

VINOTÉKA NADE DNEM WINE BAR

Horní Maršov, Třída Josefa II. čp. 83,

otevřeno po-čt 14-20, pá-so 11-22

www.nadednem.cz

tel. 734 479 229

- skvělá stáčená a lahvová vína
- posezení u čaje nebo kávy
- nekuřácké prostředí, Wi-Fi připojení
- bezbariérový vstup, dětský koutek
- ochutnávky vín a koncerty

Uspořádejte u nás rodinnou oslavu, večírek, firemní akci!

Přizpůsobíme otevírací dobu, zajistíme občerstvení,
točené pivo i dopravu k vám domů.

Tisk Ofset a.s. - Dům tisku Trutnov

Digitální, ofsetový a velkoformátový tisk
pro pensiony, hotely, boudaře i chalupáře

Spojenců 282, Úpice, tel.: 499 881 171

Dům tisku Trutnov, Pražská 59, tel.: 491 618 613

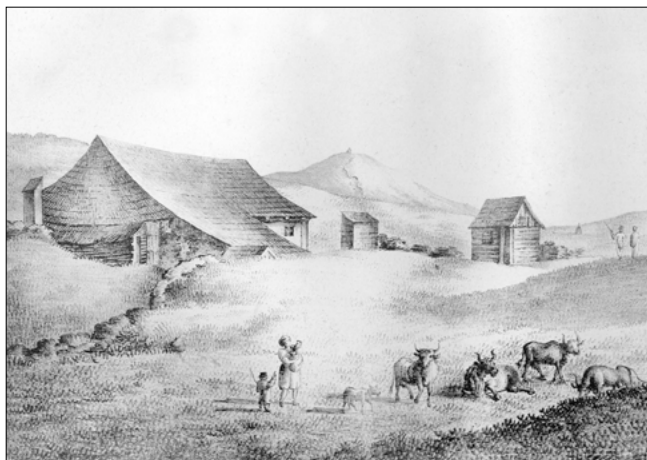
www.tiskofset.cz

VESELY VÝLET®

ochranná známka

Sezónní noviny Veselý výlet, Temný Důl čp. 46, 542 26 Horní Maršov, tel. 499 874 298, e-mail: info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz, vydavatel/redaktor: Lenka, Miloslav a Pavel Klimešovi, jazyková úprava: Jarmila Klimešová, grafická úprava: Květa Krhánková, ilustrace: Květa Krhánková, Zdeněk Petíra, Stanislav Špelda, fotografie: archiv vydavatelů, sazba: Tisk OFSET a.s. Úpice, tel. 499 881 171, tisk: Profi-tisk group s.r.o., Olomouc, překlad do němčiny: Hans-J. Warsaw, překlad do polštiny: Andrzej Magala, uzávěrka: 16. 6. 2016, náklad: 50.000 kusů, z toho 28.000 kusů v české, 15.000 v německé a 7.000 v polské verzi. Máte-li zájem o zaslání vydání Veselého výletu (příště 47/zima 2017) poštou, pošlete spolu s adresou 40 Kč, jste-li z České republiky nebo 190 Kč, jste-li v cizině nebo si noviny objednejte osobně v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole nebo v Peci pod Sněžkou.

Veškerá autorská práva vyhrazena!

**Carl Mattis, Luční bouda,
výřez, litografie, před 1840.**

**Nakl. Oskar Keil, Forstbauden - Budniki,
litografie, před 1900.**

Nezisková organizace Paměť Krkonoš se sídlem v Horním Maršově si vytýčila získat, zpracovat, zařadit a zpřístupnit historické informace z regionu. Pracuje na vytvoření obsáhlé fotografické a textové databáze jednotlivých obyvatel a objektů východních Krkonoš, prací profesionálních a amatérských fotografů, historií místních organizací a institucí. Do širokého záběru zapsaného ústavu patří i hledání informací o krkonošských uměleckých dílech a vyhodnocení jejich obsahu.

Umění jako dokument

Výtvarníkům ze Slezska vděčíme za poznání nejstarší podoby hřebenových bud. Krkonoše z počátku 19. století přibližují především grafiky Ernsta W. Knippela, Carla Mattise, Ludwiga A. Richtera, Friedricha A. Tittela. Proto víme, že Luční bouda vypadala stejně, jako všechny ostatní chalupy nad horní hranicí lesa. Měly nečleněnou sedlovou často zvalbenou střechu. Oproti obydleným v údolí byly prodloužené o další chlěvy, aby pojmuly i cizí dobytek vyháněný sem na letní pastvu. Chlěvy bývaly kamenné, velká obytná místnost se roubila z donesených tesařských trámů. Kdybychom na starých grafických listech nepoznávali okolí, těžko bychom určili, jestli jsou zachycená stavení Dvoračky, Petrova, Špindlerova, Scharfova, Hamplova, Slezská bouda nebo nejstarší stavení u Malého Stavu. Zajisté záleželo na pojetí výtvarníka, jak přesně chtěl zachytit realitu, nebo volil romantizující pojetí. Období v poslední čtvrtině 19. století, kdy se hřebenové boudy proměňovaly na vzájemně odlišné stavby, už zachytily fotografie. Ale i potom výtvarníci měli co do činění s krkonošskými boudami. Malovali obrazy do interiérů a nejčastěji předlohy pro pohlednice. Jen výjimečně dostali možnost tvořit přímo do architektury, jak se to stalo v roce 1941 v Luční boudě. Užité umění se v Krkonoších odráželo v provedení suvenýrů a po roce 1890 nejčastěji na pohlednicích. Každá bouda se službou pro hosty je zachycená na drobné grafice nebo litografické pohlednici. Robert Rzeszowski připravuje v Krkonošském muzeu v Jelení Hoře na prosinec 2016 výstavu o jedinečné litografické produkci ateliéru Oskar Keil, která ční nad ostatní vydavatele nejen z regionu. Těšíme se, zda vypátrá, kdo byl výtvarníkem nápaditých motivů nejlepších pohlednic z Krkonoš (též VV 39/2013). V Keilově dílně v Agnetendorfu/ Jagniatkowě vznikly i litografické plakáty, Robert by uvítal jejich zapůjčení pro první ucelenou výstavu. Některé motivy nás překvapují svými detaily, jako třeba prvky domů dávno zaniklé luční enklávy Forstbauden/ Budniki nedaleko Po-mezních Bud na polské straně hor.

Rudolfa Hadvorského jsme poznali jako zámečnicka z Maršova. Až teprve po jeho smrti v létě 1997 jsme se dozvěděli, že hrubými rukama

poznávanými těžkou prací maloval obrazy. Do Krkonoš přišel ze Slovenska snad v roce 1950 na nábor rudného průzkumu v Obřím dole. Oženil se s Elsou Salvwenderovou, která po válce zůstala sama se třemi dětmi. Celé hornické dobrodružství v přírodní rezervaci s cílem ověřit zásoby wolframu skončilo roku 1959 fiaskem a Hadvorský dalších dvacet let pracoval v zámečnické a kovářské dílně lesní správy. O dolování v Obřím dole se dozvíte víc při návštěvě historického dolu Kovárna zpřístupněném vždy v pátek až neděli od začátku července do konce srpna (www.speleoalberice.cz). Z těžby strategické suroviny v době studené války nemáme dost fotografií. Ještě v devadesátých letech jeden z tehdejších horníků odmítl popsat průběh těžby slovy, že je to tajné. O to více překvapil Mirek Hadvorský, když nám nabídl barevnou skicu a obraz „utajeného“ hornického areálu v Obřím dole namalovanou otcem v roce 1958. Jen tři stovky metrů odtud a o sto jedenáct let dříve skicoval Josef Mánes snad nejkrásnější obraz z Krkonoš. Olej na plátně Bouda Kovárna pod Sněžkou dokončil roku 1850. Urozené dámy se běží schovat před blížící se bouřkou v romantické krajině Obřího dolu vlevo s Čertovou zahrádkou a hřebínkem, Úpskou jámou a vpravo Rudnou roklí. Mužský doprovod na obraze zůstává klidný a ještě se stihne napít ze studánky, než se schovají do Kovárny s otevřeným zádveřím a výraznou historicky zatím nedoloženou zvonici ve valbové střeše. Místní průvodce nese na krosně občerstvení a v ruce slunečníky. Vrchol Sněžky již zakrývá černý mrak. Máme dojem, že při dalším tahu malířova štětce začne pršet. Vedle vysoké umělecké kvality obraz dokumentuje dobu, kdy se ještě nefotografovalo. Při svém druhém pobytu v Krkonoších roku 1847 bratři Josef a Quido Mánesové zachytili tužkou a vodovými barvami jednu stejnou situaci nazvanou Vítání hostů na Petrově boudě. Josefova skica je překvapivě pečlivě popisná, Quidův akvarel bravurní umění. Na obou skicách má Petrova bouda přední zvalbený sedlový vikýř prosvětlující pokoje na půdě. Je to nespíš nejstarší doložené užití tohoto později běžného architektonického prvku spojeného s přeměnou horského hospodářství na pohostinství.

Umění jako válečná kořist

Uměnímilovná královna Kristýna Švédská z panovnického rodu Vasa vybavila své vojáky pro tažení do Čech na sklonku třicetileté války roku 1648 kromě zbraní seznamem uměleckých předmětů, které by neměli zapomenout vyzvednout z Pražského hradu. Sbírkou císaře Rudolfa II. byla sice již dost rozebraná, ale i tak do Švédska putovalo pět set obrazů a stovky dalších předmětů včetně pro Čechy zásadní Kosmovy kroniky, Dáblovy nebo Stříbrné bible. Umění se plnilo nebo v lepším případě

Heinrich Waldemar Rau, Lesní správa a zámek v Maršově, litografie, před 1852.

kradlo při každém válčení. V obrovském měřítku v Evropě naposledy v době druhé světové války. Miliony lidí přišly o svůj majetek včetně jim milých uměleckých předmětů. Válečnou kořistí se staly i obrazy s vazbou na Krkonoše. Do pomyslného žebříčku stovky nejlepších malířů světa patří i jeden umělec tvořící v našich horách. V létě 1810 se na hřebeny Krkonoš poprvé vypravil absolvent Akademie výtvarných umění v Drážďanech Caspar David Friedrich a pořídil tu „obrovské množství skic horských motivů“. Podle nich namaloval několik krkonošských obrazů s romantickou až snovou krajinou. Nejméně dvě tato plátna z Friedrichova vrcholného období jsou od roku 1945 v galeriích v Moskvě a v Petrohradě. „Boj“ spojenců o nacisty uloupená díla na konci druhé světové války známe i z dobrodružných filmů. V Hitlerově „sbírci“ ukryté v solném dole v rakouském Altaussee byl i jeden ze stovky nejslavnějších obrazů světa Alegorie malířství od holandského mistra 16. století Jana Vermeera. Pocházel z obrazárny Czerninů a většinovým vlastníkem byl majitel panství Vrchlabí a Maršov Jaromír Czernin-Morzin (těž VV 34/2010). Když chtěl roku 1938 obraz prodat, rafinovaně mu jej ukradl sám Adolf Hitler. Podle historiků použil „sběratel“ obrazů Hitler i v jiných případech osvědčený postup. S Jaromírem uzavřel v roce 1940 smlouvu na 1,65 miliónu marek, ale ty nikdy neuhradil. Podle bohaté korespondence uložené v oblastním archivu v Zámruku Jaromír Czernin-Morzin se s právníky snažil, ale peníze nikdy nedostal a místo toho se dočkal nucené správy na krkonošském panství. Bezesporu k tomu přispěl židovský původ jeho druhé manželky Alix a osud straší sestry Very provdané za rakouského předsedu vlády Kurta Schuschnigga, s kterým prožila celou válku v koncentračním táboře Sachsenhausen. Czerninové dodnes vedou s rakouským státem o Vermeerův obraz soudní spor. Ještě před válkou Jaromír prodal zámek ve Vrchlabí městu a mobiliář včetně obrazů převezl do zámku v Maršově, kde vše zanechal v květnu 1945. Náhodou jsme při přípravě demolice sídla lesní správy v Maršově v roce 1988 našli seznamy vypracované Národní kulturní komisí v září 1948. Některé věci včetně obrazů převzal Emil Flégl pro Krkonošské muzeum ve Vrchlabí. Nábytek, zbraně a grafika s vojenskou tematikou šly do muzea v Trutnově, motivy koní do muzea ve Slatiňanech a nábytek do sběrný Jemniště. Pátý, nejdelší soupis se 761 položkou včetně 52 olejových portrétů, 22 obrazů krajin, 415 grafik a několika dalších kreseb nebyl označený místem určení. Po téměř sedmdesáti letech utajení letos na jaře Miloš Hořejš z Národního technického muzea v Praze náhodou objevil „svoz“, jak zabavenému majetku památkáři dodnes říkají, v depozitáři na zámku v Náchodě. Ještě neznáme množství dochovaných czernin-morzinských památek, ale podle prvních fotografií

nejstarší Jaromírův syn Alexander Czernin-Morzin identifikoval několik zajímavých předků na kvalitních obrazech. Zachycují například Emmu a manžela Rudolfa Czernin-Morzina, jeho obraz od portrétisty Hermana Torgglera z roku 1912 známe z fotografií interiéru zámku ve Vrchlabí. Milé jsou dětské portréty zmíněných sourozenců Jaromíra a Very od rakouského portrétisty Carl Fröschla. Vzácnou podobiznu Jana Rudolfa Czernina namaloval na počátku 19. století významný rakouský malíř Johann B. Lampi.

Už dříve jsme poznali jinou zajímavou věc. Některé obrazy se dochovaly ve dvojím provedení. Portrét Wenzela Morzina z kláštera nebyl signován, naopak v seznamu 1948 uvedený a dnes v Národní galerii uložený duplikát je podepsaný známým barokním mistrem Petrem Molitorem. VNG zase nevěděli, kdo je „šlechtic v brnění“. Stejně jsme se dozvěděli autora skvělého portrétu Aloisie Cz.-M., nyní ve sbírce KM ve Vrchlabí. Podle druhého originálu ve sbírce rakouské větve Czerninů jej maloval přední vídeňský portrétista Franz Schrotzberg. Dvě téměř totožná plátna má i první majitel Vrchlabí z dynastie Morzinů hrabě Rudolf. Podle zápisu v seznamu z roku 1948 se naopak můžeme domnívat, že jiný Rudolfův portrét ve skutečnosti zachycuje jeho bratra Paula Morzina. Některé dlouho „ztracené“ czerninské obrazy nyní visí jako anonymní dekorace v náchodském zámku. Věříme, že se kurátoři domluví na jejich trvalém vystavení v Krkonošské obrazárně v nové expozici muzea ve Vrchlabí.

Umění jako odkaz doby

Každá výstava nás přesvědčí, že vedle umělecké invence tvůrců je důležitý zájem společnosti. Mimořádné sbírky vytvořili osvěcení sběratelé a kurátoři. Umění se do architektury dostalo jen přičiněním osvěcených investorů. Pěkných soukromých sbírek obrazů s motivem Krkonoš není mnoho. My se s některými díly setkáme při žádosti sběratelů o identifikaci zachycených osob nebo místa podle dobových fotografií. Pěkný soubor obrazů především s motivem Sněžky má ve sbírce František Vambora z Pece pod Sněžkou. Mezi autory jsou třeba Karel Havlata, František Cína Jelinek, Charles Mayer, Maryša Neubertová, Václav Stein a další. Vstřícností sběratele jsme některé mohli ukázat v galerii Veselý výlet na výstavě Inspirace Sněžkou. Ovšem postrádáme podporu současných autorů, aby tvořili v Krkonoších. Kdyby v minulosti nenastali velkorysé zázemí ve Vrchlabí, neměli bychom od Máněšů krkonošské práce. Otakar Lebeda namaloval při svých pobytech v chalupě čp. 95 u Štěpánků v Pasekách nad Jizerou v letech 1894 až 1895 jedny z nejkrásnějších obrazů s motivem Velkého a Malého Stavu, které jsou chloubou Národní galerie. Podle záznamů na zámku v Maršově Carl Czernin dlouhodobě hostil rakouské malíře Aloyse Scharuboecha, Maritschyho i místního Josefa Franzela. Friedrich Iwan z tehdy německé strany Krkonoš mohl tvořit v Peci díky zázemí u svého přítele Franze Richtera v hotelu Zelený potok. Taková podpora práce v plenéru teď chybí.

V prosinci 1994 objevili na jihu Francie tři speleologové pod vedením Jean-Marie Chauveta jeskyni s nejstarší galerií světa. Před šestatřiceti tisíci lety umělec, kterého učebnice označují pojmem pračlověk, vyryl, nakreslil a namaloval v pohybu přes čtyři stovky mamutů, hyen, lvů, nosorožců, medvědů, koní a bizonů tak bravurně, jak by to dnes nedokázalo 99% z nás. Umělecké pojetí s použitím perspektivy a stínování nás nutí přemýšlet o vspělosti našich předků a Chauvetovu jeskyni přijmout coby nejsilnější odkaz té doby. S tímto nadhledem se můžeme zeptat, co zbyde po nás? Jak pomáháme zadáním výtvarného díla do veřejného prostoru nebo zakoupením obrazu žijícím autorům? Bez našeho aktivního přístupu nejen v Krkonoších mnohá umělecká díla nevzniknou. To se pokusil naznačit tento výstik Veselého výletu a v brzké době i činnost zapsaného ústavu Paměť Krkonoš.

Neznámý autor, Zámek Morzinů ve Vrchlabí, výřez, olej na plátně, před 1800.

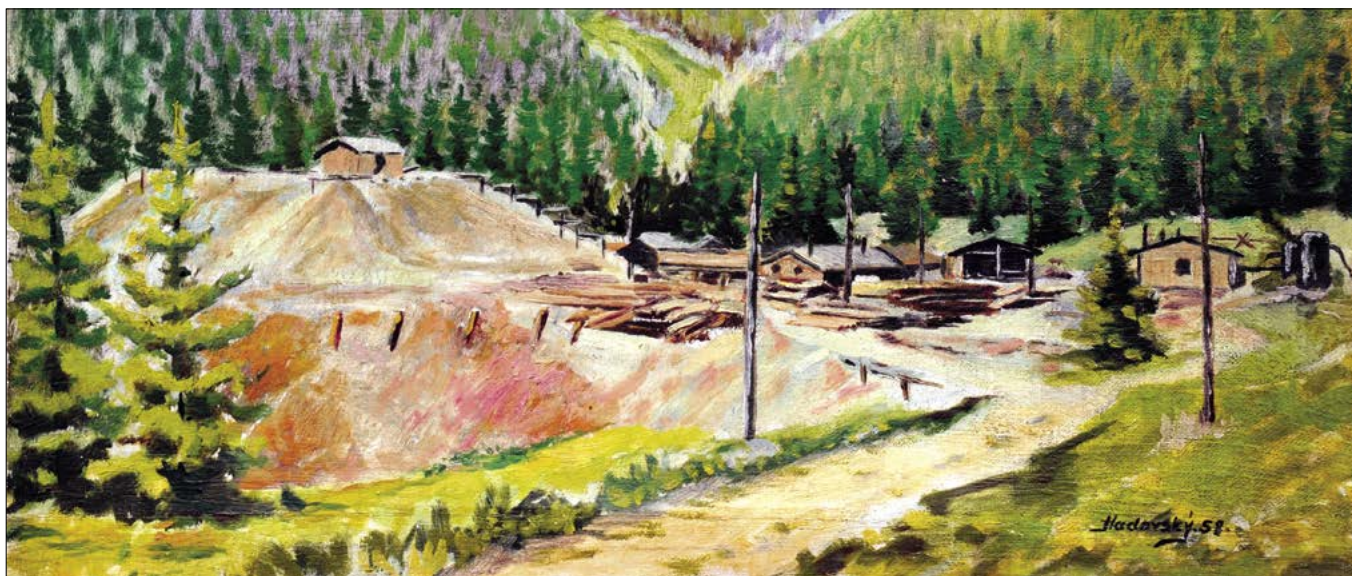
Jan Vermeer, Allegorie malířství (a Alexander Czernin-Morzin), olej na plátně, 1666.

Otakar Lebeda, Horské oko v Krkonoších (Malý Stav), výřez, olej na plátně, 1896.

Neznámý autor, Hospoda Na Peci, výřez, olej na plátně, před 1880.

Rudolf Hadovský, V Obřím dole, výřez, olej na plátně, 1958.

INFORMAČNÍ CENTRUM VESELÝ VÝLET GALERIE - SMĚNÁRNA

v Temném Dole v Horním Maršově, tel.: 499 874 298

v Peci pod Sněžkou, tel.: 499 736 130

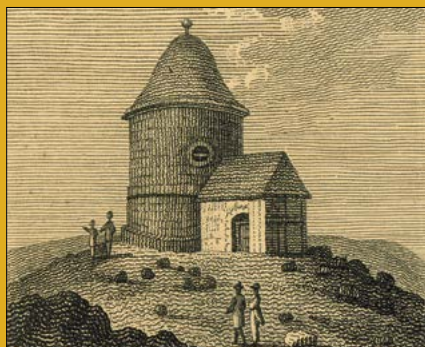
e-mail: info@veselyvylet.cz

www.veselyvylet.cz

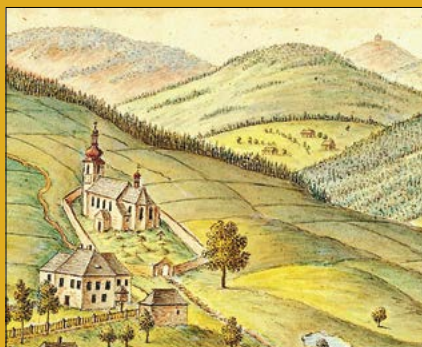
denně 8.30 - 18.00

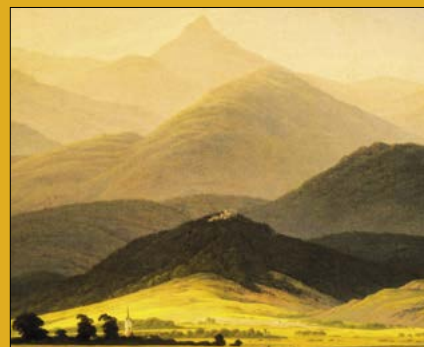
Výřezy z krkonošské grafiky, kresby a malby

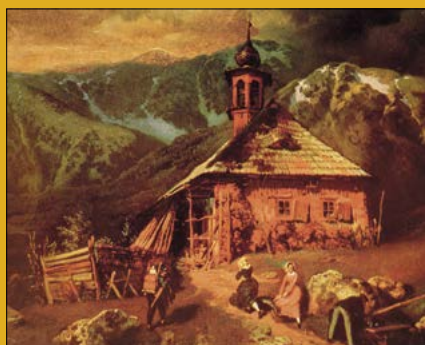
J. G. A. Frenzel, Kaple na Sněžce,
rytina 1816

Jan Venuto: Kostel v Maršově,
kresba, 1821

Caspar David Friedrich, Krkonošská krajina,
olej na plátně, po 1810

Josef Mánes, Kovárna pod Sněžkou,
olej na plátně, 1848-1850

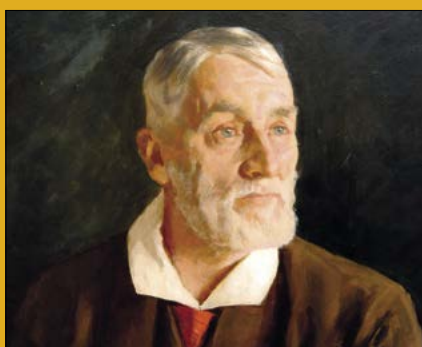
Neznámý autor, asi Paul Morzin,
olej na plátně, po 1634

Franz Schrotzberg, Aloisia Czernin-Morzin,
olej na plátně, kolem 1853

asi Alois Seifert, Pašeráci na střeleckém terči,
olej na dřevě, 1861

Alfred Offner, Prosper Piette,
olej na plátně, kolem 1920

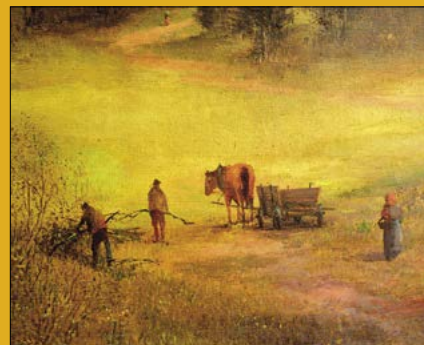
Maritschy, Zámecký pokoj v Maršově
s obrazem Aloisie, kresba, 1925

Friedrich Iwan, Studniční boudy,
akvatinta, po 1925

Karel Havlata, Sněžka od Severky,
olej na plátně, kolem 1935

Joannes Koehler, Pod Vraními horami,
olej, kolem 1950